

Fantastični motivi Tolkienovih djela u djelima G. R. R. Martina i J. K. Rowling

Dujmović, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:727289>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Ivan Dujmović

**Fantastični motivi Tolkienovih djela u djelima G. R. R. Martina i
J. K. Rowling**

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Kristina Peternai Andrić

Osijek, 2017.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Ivan Dujmović

Fantastični motivi Tolkienovih djela u djelima G. R. R. Martina i

J. K. Rowling

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, znanstveno polje filologija,
znanstvena grana teorija i povijest književnosti

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Kristina Peternai Andrić

Osijek, 2017

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Teorijski pristup fantastičnoj književnosti	2
3. Percepcija fantastičnog svijeta u djelima navedenih autora.....	5
4. Fantastični motivi Tolkienovih djela u djelima G. R. R. Martina i J. K. Rowling	10
4.1. Gandalf, Albus Dumbledore i Trooka vrana	13
4.2. Gospodari tame	17
4.3. Moćni mačevi.....	20
4.4. Zmajevi.....	23
4.5. Divovski pauci.....	26
4.6. Produljenje životnog vijeka uzrokovano magijom.....	28
4.7. Mrtvi koji to zapravo nisu	30
4.8. Povratak iz mrtvih	32
4.9. Čarobni štap(íci).....	36
4.10. Ptice kao sredstvo komunikacije	37
5. Zaključak.....	38
6. Literatura	39
7. Životopis.....	41

0.1. Sažetak i ključne riječi

Cij je ovog rada odgovoriti na pitanje koliko se fantastičnih motiva iz Tolkienovih djela pojavljuje u romanima suvremenih autora fantastike, Georgea Martina i J. K. Rowling te na koji način su ti motivi preuzeti. Kako bi se moglo ući u komparaciju navedenih djela potrebno je upoznati se s teorijom fantastične književnosti i zapravo saznati što fantastična književnost jest. U radu će se, dakle, pokazati da postoji mnogo sličnosti između *Hobita* i *Gospodara prstenova* i *Pjesme leda i vatre*, a ono što se svakako najprije može zamijetiti je stvaranje posve novog, fantastičnog svijeta. U romanima o Harryju Potteru autorica J. K. Rowling likove Albusa Dumbledorea i Lorda Voldemorta portetira i opisuje slično kao Tolkien likove Gandalfa i Saurona te je taj motiv jedan od onih za koje možemo reći da je „preuzet“.

Ključne riječi: fantastični motivi, Tolkien, Gospodar prstenova, Hobit, George R.R. Martin, Pjesma leda i vatre, J.K. Rowling, Harry Potter

1. Uvod

Tema su ovog diplomskog rada fantastični motivi iz djela Johna Ronalda Reula Tolkiena koji se pojavljuju u djelima američkog spisatelja Georgea Raymonda Richarda Martina i britanske spisateljice Joanne Kathleen Rowling. Tolkienova djela koja će biti obrađena u radu su *Hobit* i *Gospodar Prstenova*, djela G. R. R. Martina obrađena u radu bit će ciklus *Pjesma leda i vatre* (svi dosad objavljeni dijelovi) dok će djela J. K. Rowling biti sedam romana o Harryju Potteru. Pisati o motivima koji se ponavljaju u djelima navedena tri autora odlučio sam se jer su to vjerojatno najčitaniji i najpopularniji romani fantastične književnosti u povijesti te sam smatrao da bi bilo zanimljivo vidjeti koliko su se (relativno) suvremeni autori fantastične književnosti oslanjali na, mogli bismo reći, najznačajnijeg autora fantastike. Budući da u djelima svih troje autora prevladava fantastično, upravo ću se na takve motive usredotočiti pri pisanju rada, odnosno, pokušat ću pronaći, objasniti i oprimjeriti što više fantastičnih motiva iz Tolkienovih djela koji su prisutni u opusima preostalih dvoje autora.¹ Također, istaknut ću i oprimjeriti i poneke bitne motive u djelima koji možda neće biti usko povezani s fantastikom, ali će biti prisutni kod svih autora te su važni za shvaćanje romana. Nadalje, kao što sam već spomenuo, sva tri autora, odnosno, sva djela koja će biti obrađena u ovom radu pripadaju fantastičnoj književnosti pa će nekoliko uvodnih stranica središnjeg dijela rada biti posvećeno teorijskom pristupu fantastičnoj književnosti. U radu će se pozornost posvetiti i percepciji fantastičnog svijeta, odnosno fantastičnih svjetova te će se proučavati na koje je načine fantastični svijet oblikovan i koliko ima dodirnih točaka s našim svijetom. Ostatak središnjeg dijela, dakle, velika većina ovog rada bavit će se upravo onime što i sam naslov označava, fantastičnim motivima iz Tolkienovih djela prisutnima u djelima jednog ili oba preostala autora.

¹ Vidi popis svih djela na kraju rada.

2. Teorijski pristup fantastičnoj književnosti

Za početak, definicija fantastične književnosti, odnosno određenje fantastičnog. Prva asocijacija koja nam se javlja govori da takvo djelo sadrži događaje koji se ne mogu dogoditi u stvarnosti, tj. ne mogu se dogoditi u svakodnevnom životu. Tzvetan Todorov, u knjizi *Uvod u fantastičnu književnost*, piše: „Fantastično, to je neodlučnost što ju osjeća biće koje zna samo za zakone prirode kada se nađe pred naizgled neprirodnim bićem.“ (Todorov, 1987: 29) C. N. Manlove u knjizi *Moderna fantastika* donosi opširniju definiciju fantastične književnosti: „Književnost koja izaziva čuđenje i u kojoj nalazimo zamjetne i nesvodljive elemente nadnaravnih i nemogućih svjetova, bića ili predmeta s kojima se čitatelj ili likovi u priči bar djelimice zbližavaju.“ (Manlove, 1983: 10 u Cornwell, 1996: 6) Manlove također napominje da se fantastika, koliko god izaziva čuđenje i koliko god nadnaravnih elemenata imala, uvijek razlikuje od jezivih priča jer se u takvim pričama poenta svodi samo na šok, bit jezivih i strašnih priča je samo i jedino „uplašiti“ čitatelja. Slično piše i Petra Mrduljaš Doležal u knjizi *Prstenovi koji se šire* objašnjavajući kako su „strah i nelagoda ključni učinci kojima teže jezive priče dok se čudesna književnost veže uz bajku i u njoj ono začudno ne izaziva ni strah ni čuđenje, već divljenje. To je književnost koja ne *opravdava* svoja čuda, već gradi imaginarne svjetove vjerne samo svojim pravilima.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 29) Todorov pak, smatra da smo uvučeni u srce fantastičnog onda „kad se u svijetu koji poznajemo, bez vragova, vila i vampira, dogodi nešto što se zakonima tog istog, nama bliskog svijeta, ne može objasniti.“ (Todorov, 1987: 29) Promatrač takvog događaja ima dva načina objasniti sebi što se dogodilo; prvi je da je riječ o zabludi, zabludi osjetila, tj. proizvodu mašte, a drugi je taj da se određeni događaj zaista dogodio, tj. da na ovom svijetu postoji nešto neprirodno, neobjašnjivo, magično, odnosno fantastično. Nadalje, Todorov piše o tome da „fantastično traje onoliko koliko i neodlučnost lika i čitatelja da odluče potiče li ono što opažaju od stvarnosti ili ne potiče. Ako čitatelj prihvati da zakoni stvarnosti ostaju netaknuti, djelo pripada čudnom, a ako odluči da se moraju prihvatiti novi zakoni prirode kojima bi ta pojava mogla biti objašnjena, ulazimo u žanr čudesnog.“ (Todorov, 1987: 46) Todorov zaključuje da moraju biti ispunjena tri uvjeta da bi nešto bilo fantastično. Prvo, tekst treba natjerati čitatelja da „svijet književnih likova promatra kao svijet živih ljudi i da čitatelj bude neodlučan između prirodnog i neprirodnog objašnjena događaja o kojemu se govori.“ (Todorov, 1987: 37). Drugi je uvjet da tu neodlučnost isto tako može osjećati određeni lik, na taj je način uloga čitatelja povjerena jednom liku, a neodlučnost postaje jedna od tema djela. Treći je uvjet da „čitatelj zauzme određen stav prema tekstu te da jednako odbaci alegorijsko i pjesničko tumačenje.“ (Todorov, 1987: 37). Ipak, Todorov piše da sva tri

uvjeta nisu jednako važna, prvi i treći moraju biti zadovoljeni, a drugi ne. Također, napominje da velika većina primjera ispunjava sva tri uvjeta. Nadalje, Todorov napominje da je „pogrešno smatrati kako fantastično može postojati samo u jednom dijelu teksta te da postoje djela koja ostaju dvosmislena do kraja gdje čitatelj nije siguran dominira li čudno ili čudesno“. (Todorov, 1987: 48) Također, navodi mogućnost kombiniranja čudnog i čudesnog u fantastičnom. Todorov donosi i definira moguće kombinacije: čisto čudno, fantastično čudno, fantastično čudesno i čisto čudesno te donosi još jednu kombinaciju, čisto fantastično, koje bi predstavljalo granicu između fantastičnog čudnog i fantastičnog čudesnog. Fantastično čudno Todorov definira kao „događaje koji izgledaju natprirodni tijekom čitave priče, ali na kraju dobiju razumno objašnjenje. Događaji su junaka i čitatelja dugo navodili da su natprirodni, a samo su neuobičajeni.“ (Todorov, 1987: 49) U djelima koja pripadaju žanru čistog čudnog jesu racionalni ali zapanjujući događaji.² Nakon što prijeđemo granicu koju smo nazvali fantastičnom dolazimo u sferu fantastično čudesnog. U fantastično čudesno pripadaju one priče koje se iz početka predstavljaju kao fantastične te i završavaju prihvaćanjem natprirodnog. Dakle, tu se nalaze one pripovijesti najbliže čistom fantastičnom. Naposljetku, dolazimo i do čistog čudesnog koje nema točno utvrđene granice: „U slučaju čudesnog natprirodni činitelji ne izazivaju nikakvu posebnu reakciju, ni kod junaka, ni kod podrazumijevanog čitatelja. Čudesno nije odlika odnosa prema ispričanim događajima, već svojstvo same prirode tih događaja. Nakon ovakve kvalifikacije, s obzirom na to koji će se romani proučavati i uspoređivati u ovom radu, možemo s velikom sigurnošću utvrditi da se u *Hobitu* i *Gospodaru prstenova*, *Pjesmi leda i vatre* te romanima o Harryju Potteru najčešće isprepliću čisto čudesno i fantastično čudesno, a u ponekim trenucima se događaji odvijaju u sferi čistog fantastičnog. Također, Todorov piše o govoru fantastičnog te kaže da se „fantastično neprestano služi retoričkim figurama“ te da se „natprirodno rađa iz jezika, ono je istovremeno njegova posljedica i njegov dokaz, ne samo da vragovi i vampiri postoje isključivo u riječima, nego i jedino jezik omogućava poimanje onoga što je uvijek odsutno.“ (Todorov, 1987: 85) Nadalje, napominje kako u velikoj većini djela s fantastičnim tematikom dominira pripovjedač u trećoj osobi jednine (u djelima autora čiji su romani analizirani u ovom radu prisutan je upravo takav pripovjedač) budući da se tako lakše čitatelju naglašava istinitost neke (fantastične) tvrdnje ili događaja. Todorov to objašnjava činjenicom da „lik može lagati, pripovjedač ne bi smio.“ (Todorov, 1987: 89)

² „P/ričaju se događaji koje se savršeno mogu objasniti pravilima koja priznaje razum, ali su na ovaj ili onaj način nevjerovatni, zapanjujući, jedinstveni, uznemirujući i neuobičajeni.“ (Todorov, 1987: 50)

Prema Enciklopediji fantastike, „visoku fantastiku kao vrstu ne objedinjuje učinak koji želi postići (kao što horor-roman određuje učinak straha, gađanje ili jeze), već temeljna arhetipska struktura, prapriča. Njezini su arhetipovi simboli čije značenje ne može biti iscrpljeno pa pozivaju na nove interpretacije, koje mogu biti vjerno ponavljane stare priče, ali i preoblikovane u skladu s prostorom i vremenom u kojem se prapriča našla: u novom mediju, za novu publiku, u novom zamišljenom univerzumu.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 123) Budući da će u radu biti riječ o interpretaciji Tolkienovih, Martinovih i djela J. K. Rowling važno je napomenuti da interpretacija koju donosim nije jedina, pa se tako osim klasične interpretacije o borbi dobra i zla u Tolkienovim djelima može pojaviti i interpretacija koja ukazuje na alegoriju kršćanstva u romanima i sl. Zoran Kravar, pišući o fantastici, odnosno, o visokoj fantastici, zaključuje da je „visoka fantastika (*high fantasy*) vrsta popularne književnosti koja se alternativno nazivlje „epskom“, a kadšto i „romantičnom“ fantastikom. Na anglo-američkom jezičnom prostoru nazivlju je i jednostavno *fantasy*. Kao malo koja književna vrsta ona je sva u sjeni jednoga jedinog djela: Tolkienova *Gospodara prstenova*.“ (Kravar, 2010: 7). Dakle, Zoran Kravar već na početku svoje knjige „Kad je svijet bio mlad“ stavlja *Gospodara prstenova*, odnosno, njegova autora Tolkiena na najvažnije mjesto među autorima visoke fantastike, smatrajući ga ocem te vrste popularne književnosti. Upravo iz tog razloga bit će iznimno zanimljivo proučiti koliko su Tolkienovih motiva³ preuzela dva možda i najpopularnija suvremena pisca visoke fantastike, George R. R. Martin i J. K. Rowling, ali i koliko su slične teme⁴ kojima se bave navedeni autori.

³ Najmanja sastavna jedinica književnoga djela s odredivim samostalnim značenjem. Teoretičari ga najčešće povezuju s temom, shvaćenom kao na najvišoj razini apstrakcije izraženim općim značenjem djela, koje se onda može razlagati sve do takvih jedinica u kojima je još sačuvano neko samostalno značenje. (Solar, 2006: 193).

⁴ U širem smislu građa ili predmet umjetničke ili znanstvene obrade. U znanosti o književnosti uglavnom se određuje kao jedinstveno značenje djela, ono koje povezuje sve različite dijelove i elemente pojedinog djela.

3. Percepcija fantastičnog svijeta u djelima navedenih autora

Budući da u je u djelima sva tri autora fantastično najzastupljenije, što je i logično, možda je najbolje početi s opisima fantastičnih svjetova kod Tolkiena, Martina i J. K. Rowling. Najbolji opis i najbolje tumačenje Tolkienova svijeta donosi Kravar pišući: „Tolkienov fiktivni svijet odstupa od iskustvenoga, on je *sekundaran*, *sekundaran* u smislu da je samosvojan, cjelovit i smisljeno ustrojen, ali i fantazmagoričan, pa ga po nizu konstrukcijskih i sadržajnih osobitosti, uključujući njegovu genezu, razlikujemo od vlastite stvarnosti.“ (Kravar, 2010: 25) Dakle, ono što Kravar želi reći je da Tolkien stvara apsolutno nov svijet, svijet odvojen od svega onog što mi poznajemo, Tolkien stvara novu „kartu“, nova područja, nova kraljevstva, nove gradove, nove planine, nova bića, nove ljudske rase, nove jezike, nove norme, nove običaje itd. Upravo to čini njegova djela toliko uspješnima i toliko cijenjenima, upravo zbog toga Kravar njegova *Gospodara prstenova* nadređuje svim ostalim djelima „visoke fantastike“. Pišući o Tolkienovu svijetu, Mrduljaš Doležal zaključuje da je „*Gospodar prstenova* označio kraj ispričama za izmišljene svjetove. Nije više bilo nužno postaviti zamišljeni svijet u okvir priče o snu ili putovanju kroz vrijeme, zbog čega se Tolkienu pripisuje zasluga da je 'mašti podario područje djelovanja.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 130) Baš to stvaranje Međuzemlja sa svim njegovim gradovima i stanovnicima: stvaranje Mordora i Isengarda kao središta zla i zlih čarobnjaka (Saurona i Sarumana) nasuprot Rohanu i Gondoru (slobodnim kraljevstvima ljudi), Rivendellu (gradu vilenjaka), Shireu (pokrajini hobita), Pustogori (prebivalištu patuljaka) predstavlja Tolkienov nemjerljiv doprinos fantastici i stavlja ga kao uzor svim kasnijim fantastičarima. Tolkien, osim stvaranja i davanja imena pokrajinama, gradovima i zemljopisnim pojmovima, stvara i nova pisma i jezike (vilenjački jezik, khuzdul ili patuljački jezik, „crni“ jezik), stvara (donosi) nove rase (hobite, goblino, orke, uruk-haije). Upravo jezik, odnosno stil pisanja kojim se Tolkien služi pišući svoja djela bio je predmet proučavanja mnogih znanstvenika. Petra Mrduljaš Doležal piše kako riječi za Tolkiena „nikada nisu bile puki nositelj značenja, znakovi koji, budući da skrivaju koliko i otkrivaju, na neki način ometaju komunikaciju ili zaklanjaju pogled na stvari. Baš naprotiv, zbiljnost riječi samih po sebi, njihova povijest i zvučnost, za njega su imali posebnu draž. Pritom je za njega opisna funkcija, služenje stvarnosti, bila tek jedan zadatak riječi, koji u književnosti po važnosti katkad ne prednjači mnogo pred ostalima. To je značilo da je, za razliku od većine jezikoslovaca, veliku pozornost pridavao kreativnom aspektu jezikoslovlja – specifično književnoj funkciji jezika i njegovoj sposobnosti kreiranja umjetničke slobode.“ (Doležal Mrduljaš, 2012: 82)

Pjesma leda i vatre Georgea Martina, tj. svijet koji je Martin stvorio, po količini kreativnosti i rada koji je bilo potrebno uložiti uvelike je sličan Tolkienovu. Prvenstveno, radi se o potpuno novom i nepoznatom svijetu koji se sastoji od dva kontinenta: Westerosa i Essosa. Baš kao i kod Tolkiena, Martinov svijet obiluje „izmišljenim“ pokrajinama, gradovima, morima, rijekama, planinama, jezicima i sl. Westeros je zapravo kontinent na kojemu se odvija većina radnje *Pjesme leda i vatre*, a neki od „izmišljenih“ gradova jesu: Kraljev grudobran (glavni zamak, glavni grad Sedam kraljevina), Oštrozimlje, Bacačeva hrid, Krajoluja, Zmajev kamen, Blizanci, Visovrt itd. Osim gradova, Martin stvara i nove narode poput dothrakija, slobodnog naroda (divljaka), djece šume i dr. Također, Martin poput Tolkiena stvara i nove jezike: dothrakijski i valyrijski, ali i novi jezik, odnosno novi način komunikacije između Djece šume. Također, kao naznaka novog jezika spominje se da Drugi međusobno komuniciraju jezikom koji zvuči poput loma leda na zaleđenom jezeru.

U romanima J. K. Rowling tolika kreacija ipak nije prisutna. Svijet Harryja Pottera je Zemlja kakvu ju svi znamo, sa svim svojim kontinentima (pretpostavljamo, iako se samo Europa spominje), državama, pokrajinama i gradovima. Gotovo sva radnja odvija se u Londonu i Velikoj Britaniji. Ipak, autorica na neki način također stvara samostalan i smisleno ustrojen svijet odvajajući čarobnjačku zajednicu od nečarobnjačke. Posebno se kreiranje novoga svijeta očituje u stvaranju Škole za čarobnjaštvo i vještičarenje Hogwarts, Ministarstva magije (kao podzemne zgrade u Londonu u koju se ulazi kroz zahodsku školjku napuštene zgrade), stvaranje metloboja kao novog sporta koji igraju samo čarobnjaci i vještice i sl.⁵

Promatrajući djela svih triju autora, možemo pronaći i razlike u načinu na koji likovi percipiraju neobično, možemo reći i fantastično oko sebe, ali također, možemo i mi kao čitatelji primijetiti da na drugačiji način percipiramo fantastično u navedenim djela. U *Hobitu* i *Gospodaru prstenova* Tolkien od samog početka u priču uvodi mnoštvo različitih bića nepoznatih našem svijetu: hobite, vilenjake, patuljke, čarobnjake, goblino, trolove, orke i druga bića. Tolkien svoj fantastični svijet oblikuje tako da niti nama kao čitateljima, a niti likovima međusobno, posebno ljudima (našoj, čitateljskoj vrsti), nije čudno postojanje različitih, u najmanju ruku, čudnih bića. To nam pokazuje već na prvim stranicama romana *Hobit*:

⁵ U Enciklopediji fantastike donosi se definicija dviju vrsta visoke fantastike, tj. donosi se upravo ono o čemu sam pisao u prethodnom dijelu teksta. Dakle, Enciklopedija fantastike opisuje razliku u radnji smještenoj u našem svijetu i u radnji smještenoj u svijetu koji je sekundaran: „Kada se radnja događa u ovome svijetu, pripovijeda se priča koja je nemoguća u svijetu kakvim ga mi doživljavamo; kada je smještena u drugi svijet, taj je svijet nemoguć, ali priče smještene u njega moguće su po njegovim zakonitostima.“ (Doležal Mrduljaš, 2012: 127)

U rupi u zemlji živio je hobit. Nije to bila gadna, prljava, mokra rupa ispunjena ostacima crva i zadaha vlage, niti suha, gola, pješćana rupa u kojoj se nema na što sjesti, niti se ima što jesti: bijaše to hobitska rupa, a to znači vrlo udobna. (Tolkien, 2013: 9)

Tolkien priču počinje kao da je najnormalnija stvar da u rupi u zemlji živi hobit. Takav način pripovijedanja objašnjava i Mrduljaš Doležal pišući: „Čitatelj koji nastavi čitati nakon rečenice 'U rupi u zemlji živio je hobit' pristao je na svijet hobita, što god oni bili, pa će se čak i smatrati iznevjerenima pokaže li se na kraju romana da se radilo o snu ili varci.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 128) Tolkien nastavlja u istom smjeru opisujući hobitov dom te dolazi do dijela u kojemu ipak odluči svojim čitateljima objasniti što je to, odnosno tko je to hobit, opravdavajući svoje objašnjenje time što su hobiti postali vrlo rijetki, a uz to i zaziru od „velikih ljudi“:

Majka ovog našeg hobita... ali što je to uopće hobit? (...) Oni su (ili su bili) mali ljudi, otprilike upola naše visine, manji su i od bradatih patuljaka. (...) Skloni su debljanju u predjelu trbuha, odijevaju se u kričave boje, ne nose cipele jer im na tabanima izrastu prirodni potplati i gusta smeđa dlaka kakva im raste i na glavi (kovrčava). (Tolkien, 2013: 10)

Kod Tolkiena je zanimljivo da su likovi koji nemaju posebne sposobnosti, dakle, hobiti, ljudi i ostala bića bez fantastičnih sposobnosti, itekako svjesni posebni sposobnosti drugih bića, recimo čarobnjaka, pa tako i Bilbo Gandalfa naziva čarobnjakom i prepričava njegove čarolije. Čitatelju je jasno da je riječ o fantastičnom, ali Tolkienov način pripovijedanja djeluje tako da čitatelja to ne šokira, nego mu se reakcijom likova u djelu daje do znanja da je fantastično normalno.

Karakteristično za Martina je da čitatelju odmah na početku otkriva fantastično (otkriva mu Druge, priča mu o zmajevima itd.) dok se među likovima prepričavaju mitovi o Drugima, ali ih nitko nije vidio i gotovo svi vjeruju da su ta bića plod nečije mašte, ili ako jesu postojala, onda su izumrla. Slična stvar je i sa zmajevima, postoje dokazi da su postojali, ali nitko ne vjeruje da bi se mogli ponovno pojaviti. Na svakodnevnoj razini, odnosno po količini magičnog fantastičnog u djelima, romani o Harryju Potteru (ako ne promatramo okolinu, tj. svijet koji je sam po sebi fantastičan) sadržavaju najviše fantastičnih motiva, motiva koji začuđuju čitatelja, što nije ni iznenađujuće budući da prate život čarobnjaka i čarobnjačke zajednice kojima su čarobni štapići i čarolije dio svakodnevice dok je u *Hobitu*, *Gospodaru prstenova* i *Pjesmi leda i vatre* ipak veća pozornost usmjerena na obične ljude smještene u fantastičan i izmišljen svijet. U *Hobitu* i *Gospodaru prstenova* glavni su junaci hobiti i patuljci koji zapravo nemaju ništa magično niti fantastično u sebi, samo su rastom niži od običnih ljudi i drugačije se ponašaju,

imaju drugačije običaje, fantastičan je svijet kojih ih okružuje. Gotovo identična situacija prisutna je i u *Pjesmi leda i vatre*, svijet u kojem se romani odvijaju je fantastičan, izmišljen, a glavni su likovi gotovo svi obični ljudi sa svim svojim manama i vrlinama, nadama i strahovima.

U romanima o Harryju Potteru autorica Harryja kao glavnog lika i nas kao čitatelje postupno uvodi u svijet čarobnjaka i vještica. Harry Potter do svoje jedanaeste godine živi bez ikakve pomisli da bi mogao biti čarobnjak te tek nakon susreta s Hagridom počinje otkivati (zajedno s čitateljima) svijet u kojemu su živjeli njegovi roditelji. Koliko je Harry iznenađen činjenicom da je čarobnjak otkriva upravo pri susretu s Hagridom:

Hagrid je gledao Harryja očima iz kojih je izbijala toplina i poštovanje, ali Harry nije bio zadovoljan ni ponosan, štoviše, bio je uvjeren da je posrijedi neka strašna greška. On da je čarobnjak? Kako bi to moglo biti? Otkako zna za sebe, Dudley ga je mlatio, a teta Petunia i tetak Vernon pili su mu krv. Da je on stvarno čarobnjak, zašto se nisu, kad god bi ga htjeli zatvoriti u njegov ormar, pretvorili u žabe krastače? Ako je već jednom nadvladao najvećeg vješca na svijetu, kako ga je onda Dudley uvijek mogao tući kao vola u kupusu?

„Hagride,“ tiho izusti, „mislim da ste vi ipak negdje pogriješili. Ja mislim da ja nisam nikakav čarobnjak.“ (Rowling, 2002a: 49)

Kod Rowling svijet je po osnovnoj podjeli podijeljen na čarobnjačku i nečarobnjačku zajednicu. U nečarobnjačku zajednicu pripadaju samo ljudi te ih pripadnici čarobnjačke zajednice nazivaju bezjacima, od njih se čarobnjačka zajednica skriva i Ministarstvo magije radi sve što je u njihovoj moći da ostane tako.⁶ Osnovna razlika između Tolkiena i J. K. Rowling (osim toga što Tolkien stvara potpuno novi svijet, a Rowling mijenja naš, svima poznat svijet) je što Rowling donosi fantastičnu priču, magični svijet, čarolije, uroke, čarobne štapiće, apsolutnu magiju, magiju u svakom dijelu priče, no taj magični svijet odvojen je od svijeta nemagičnih ljudi, postoje dva paralelna svijeta, iako čarobnjački svijet utječe na život bezjaka (povratak lorda Voldemora znači smrt mnogih bezjaka, no u bezjačkom svijetu masovne smrti objašnjene su elementarnim nepogodama), bezjaci u svijetu J. K. Rowling ne sudjeluju nikako u međučarobnjačkom sukobu.

U romanima Georgea Martina, postoje samo ljudi kao vrsta: obični ljudi, čarobnice (svjetla), čarobnjaci (svjetla), divovi i Drugi (postoje i patuljci, ali kao posljedica hendikepa i deformacije

⁶ U čarobnjačkoj zajednici postoje i druga bića, ne samo ljudi, nego i divovi, trolovi, goblini, kentauri i ostali, a oni su za čarobnjačku zajednicu sasvim normalna pojava (divovi nisu jer su imali naglu ćud i bili izrazito opasni, ali su čarobnjaci znali da oni postoje).

pri razvoju, ne postoje kao vrsta). Dakle, barem zasad, ljudska je vrsta jedina koja postoji, doduše s određenim moćima ili deformacijama koje ih razlikuju od običnih ljudi pa se pojavljuju kao fantastična ljudska bića (čarobnice, Drugi, djeca šume) te su u romanima prisutna fantastična stvorenja poput zmajeva ili strahovuka.

U *Gospodaru prstenova*, kao što je već nekoliko puta napisano, fantastika se temelji na kreiranju novog svijeta dok su događaji ispunjeni pravom magijom iznimno rijetki. Sauronov i Sarumanov je cilj istrijebiti ljude, uništiti Međuzemlje, ljudi, vilenjaci, patuljci se udružuju i sudjeluju u sukobu dobra i zla. O tendenciji uništenja svijeta u *Gospodaru prstenova* piše Zoran Kravar u knjizi *Kad je svijet bio mlad*: „Svijet kakav je izvorno zamišljen ili kakav je sačuvan u zdravim enklavama poput Shirea, Rivendella, Lothlóriena, Rohana i Gondora biva ugrožen i okrnjen djelovanjem moćnih antagonista, što pozitivne likove potiče na otpor i na restaurativne protupoteze. Teme i motivi koji tu paradigmu utjelovljuju (prostori, vremenski okvir, likovi, radnje, norme, običaji, naznake društvenosti) fantastične su naravi (...), a univerzalnost sukoba, o čijem ishodu ne ovisi samo sudbina pojedinaca ili zajednica, nego opstanak čitava sekundarnoga svijeta, s njegovom prošlošću i sadašnjošću, s kopnom i morem, rijekama i gorjem, s nebom i nebeskim tijelima.“ (Kravar, 2010: 27)

Ova Kravarova teza na neki način primjenjiva je i na djela preostalih dvoje autora. U romanima Georgea Martina pojavom Drugih stvorit će se univerzalan sukob o čijem će ishodu ovisiti opstanak čitava sekundarna svijeta. Kod J. K. Rowling situacija je malo drugačija jer su čarobnjački svijet i nečarobnjački svijet odvojeni. Međutim, možemo pretpostaviti što bi se dogodilo kad bi Lord Voldemort doista došao na vlast, odnosno kad bi u potpunosti kontrolirao Ministarstvo magije. Uzmemo li u obzir njegovu mržnju prema bezjacima i svima onima koji nisu čiste čarobnjačke krvi možemo pretpostaviti da bi onakav svijet kakvim ga prikazuje J.K.Rowling bio uništen i oskvrnjen.

4. Fantastični motivi Tolkienovih djela u djelima G. R. R. Martina i J. K.

Rowling

Kao što je navedeno u uvodu, Kravar smatra da su sva kasnija djela visoke fantastične književnosti u sjeni Tolkienova *Gospodara prstenova*. Ako malo preoblikujemo tu tvrdnju, dolazimo do teme ovog rada. Dakle, ako su sva kasnije nastala djela u sjeni *Gospodara prstenova*, onda su morala preuzeti barem dio Tolkienovih motiva. Počnemo li od temeljne priče *Gospodara prstenova* (a najjednostavnije bismo ju mogli opisati kao priču o namjeri, odnosno, pokušaju zlog čarobnjaka za uspostavljanjem moći u Međuzemlju bez obzira na posljedice i zlodjela koja mora učiniti na svom putu) dolazimo do priče o čarobnjaku koji nema tjelesni oblik nego preuzima oblik oka te svoju životnu energiju prebacuje u magičan i misteriozan predmet te ga jedino uništenje Prstena može zaista ubiti. Uspoređujući temu *Gospodara prstenova* s temom romana o Harryju Potteru nailazimo na mnogobrojne sličnosti. Prvenstveno, također se radi o pokušaju zlog čarobnjaka za uspostavljanjem moći u (ne)čarobnjačkoj zajednici bez obzira na posljedice i zlodjela koja mora učiniti na svom putu. Nadalje, na osnovnoj tematskoj razini, *Gospodara prstenova* i romane o Harryju Potteru povezuje još jedna jaka i neizbježna činjenica: obje priče temelje se na istinskoj borbi dobra i zla u kojemu je zlo naizgled puno jače i moćnije, ali neizmjerena hrabrost i junaštvo ono su što odlikuje junake Tolkienovih romana i romana J.K. Rowling te ih naposljetku vodi do pobjede. Također, način na koji se ta borba dobra i zla odvija na mnogo je načina slična: moćan čarobnjak svu vjeru i nadu svijeta ostavlja u rukama djeteta (mladića) / hobita da zajedno sa svojim isto tako dječjim / hobitskim prijateljima uništi zlo / zlog čarobnjaka i omogući mir i nastavak normalnog života ostatku svijeta. Petra Mrduljaš Doležal donosi razmišljanje Josepha Campbella iz knjige *Junak s tisuću lica* gdje on upravo o tome piše te „ukratko sažima putovanje junaka monomita: junak kreće iz svijeta svakodnevnice u predio natprirodnih čuda – susreće čudesne sile i izvojeva presudnu pobjedu – junak se vraća iz tajanstvene pustolovine s moći da svome narodu donese dobrobit“ (Campbell, 1993: 30 u Mrduljaš Doležal, 2012: 105)

Također, u *Pjesmi leda i vatre* prepostavlja se da najvažnija borba ipak neće biti ona za prijestolje nego borba između ljudi i Drugih za očuvanje svijeta onakvim kakav je sad. Jon Snow, zapovjednik Noćne straže shvaća opasnost koja se krije od Drugih te svu svoju energiju usmjerava na pokušaje da dokaže ljudima da Drugi postoje te okuplja vojsku i pokušava iskovati oružje za borbu protiv Drugih. Jonu Snowu bilo je tek 19 godina kad je otišao na Zid, i on se, baš poput Tolkienovih junaka, izrazito mlad uhvatio u koštac s nadmoćnim neprijateljem.

Još jedan motiv karakterističan za romane sva tri autora konstantna je borba s vremenom. Borba s vremenom zapravo karakterizira borbu s moćnijim, (crnom) magijom potkovanim neprijateljem koji se ne ustručava napasti na sve moguće načine samo da dođe do ostvarenja vlastitih ciljeva. U *Gospodaru prstenova* Prsten Jedan bio je kod Bilba desetljećima, ali je Gandalf (pre)kasno shvatio da imaju posla upravo s tim prstenom, najmoćnijim od svih iskovanih. Dok Gandalf shvati da Bilbo posjeduje prsten, Sauron već saznaje od Goluma da je Prsten kod Baginsa i put kojim Frodo mora proći i doći do Klete gore da bi uništio Prsten postaje nevjerojatno opasan jer ga protivnik čeka i lovi gdje god stigne:

Elrond je pozvao hobite k sebi. Ozbiljno je pogledao Froda i rekao mu:

„Kucnuo je čas. Ako Prsten treba da krene, mora poći uskoro. Ali oni koji ga nose ne smiju računati na to da će im u njihovu pothvatu pomoći rat ili neka sila. Morat će zaći duboko u teritorij Neprijatelja bez ičije pomoći. (...) Mogu vam predvidjeti tek manji dio vašega puta, i ne znam kako ćete izvršiti svoju zadaću. Sjena se već prikućila do podnožja Gorja i primiće se granicama Sivotoka, a meni je sve pod tom sjenom u tami. Naići ćete na mnoge dušmane, neke otvorene, neke prurušene, a možda ćete na putu naći i prijatelje kad im se najmanje nadate.“ (Tolkien, 2005a: 325)

Upravo o takvom putovanju junaka u mračne i opasne predjele piše Joseph Campbell u poglavlju *Prijelaz praga povratka* u knjizi *Junak s tisuću lica*: „Junak pustolovno odlazi iz znane nam zemlje u mrak; ondje ostvaruje svoju pustolovinu, ili pak jednostavno biva izgubljen za nas, bačen u okove ili doveden u opasnost; a njegov se povratak opisuje kao vraćanje iz one zone ondje.“ (Campbell, 2009: 229)

U romanima J. K. Rowling motiv borbe s vremenom prisutan je u šestom, a posebno u sedmom nastavku romana o Harryju Potteru. Također, Harry, Ron i Hermiona se odvajaju od ostatka svijeta i skrivaju se u šumama.⁷ Nitko iz čarobnjačke zajednice ne zna gdje se oni nalaze, a njihov povratak zaista jest povratak iz „one zone ondje.“ (Campbell, 2009: 229) Dakle, Harry, Ron i Hermiona odlaze u „pustolovinu“ u kojoj su odvojeni od ostatka svijeta jer moraju uništiti horkrukse (dijelove Voldemortove duše) prije nego Voldemort shvati što se događa jer jedino tako on prestaje biti besmrtni:

„Moramo krenuti“, odlučno je prekine Harry. Nadao se da će se naspavati, veselio se boravku u novom šatoru, ali to više nije dolazilo u obzir. „Možeš li zamisliti što će učiniti kad shvati da su prsten i medaljono nestali? Što ako preseli horkruks iz Hogwarta, ako zaključi da tamo nije dovoljno dobro skriven?“ (Rowling, 2008: 445)

⁷ Na taj su način, kako piše Campbell, „otišli iz znane nam zemlje u mrak i ondje ostvarili svoju pustolovinu.“

U *Pjesmi leda i vatre* borba s vremenom počinje kad Jon Snow shvati da se Divljaci prvi puta u povijesti Westerosa masovno pokušavaju probiti preko Zida. Nakon razgovora s Manceom Rayderom, Kraljem-s-onu-stranu-zida, Jon postaje svjestan da mora okupiti vojsku i napraviti oružje od valryjskog čelika i zmajevog stakla jer Drugi dolaze. George Martin priču o dolasku Drugih zapravo stavlja iza priče o borbi za prijestolje, odnosno, stanovnici Westerosa, posebno moćnici, vladari i knezovi velikih kuća nisu ni svjesni opasnosti od Drugih, upravo je to glavna zadaća Jona Snowa, uvjeriti sve da Drugi postoje i da „zima dolazi“:

Hladan vjetar se diže. Ljeto je pri kraju, a dolazi zima kakvu ovaj svijet još nije vidio. Zima dolazi. Starkovske riječi Jonu nikad nisu zvučale tako strašno i zlosutno kao sada (Martin, 2015b: 337)

4.1. Gandalf, Albus Dumbledore i Trooka vrana

Gandalf i Albus Dumbledore dva su zasigurno najpoznatija književna čarobnjaka i veže ih mnogo sličnosti. O fenomenu preuzimanja motiva Tolkienova čarobnjaka Gandalfa pisala je već spomenuta Petra Mrduljaš Doležal: „Naime, razmjere Tolkienova utjecaja otkriva već prvi pogled na horde bogolikih čarobnjaka skrivenih pod krinkom staraca.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 29) Dakle, za početak, Gandalfa i Dumbledorea veže fizički izgled, odnosno način na koji su opisani pa tako za Gandalfa Tolkien piše:

I tako je prostudušni Bilbo ugledao tog jutra jednog starca sa štapom u ruci. Na sebi je imao visok, šiljast, plav šešir, dugačku sivu pelerinu, srebrnkast šal preko kojeg mu je padala duga bijela brada do ispod pojasa i goleme crne čizme. (Tolkien, 2013: 11)

Slično piše i J.K. Rowling opisujući Dumbledorea:

Takav čovjek nije još bio viđen u Kalininu prilazu. Bio je visok, mršav i vrlo star, sudeći po srebrnastoj kosi i bradi, tako dugačkoj da ju je mogao zadjenuti za pojas. Nosio je dug plašt, purpurnu pelerinu koja mu se vukla po zemlji, i čizme na kopčanje s visokim petama. (...) Taj se svat zvao Albus Dumbledore. (Rowling, 2002a: 12).

Osim fizičkog izgleda povezuje ih i to što u bespoštednoj borbi dobra i zla za najvažnije zadatke odabiru one na prvi pogled slabije, posebno ako se procjena temelji na fizičkom izgledu, ali i Gandalf i Dumbledore svoj odabir temelje na hrabrosti i pameti svojih odabranika. Gandalf nam to dokazuje nekoliko puta, prvi puta kad odabire Bilba da bude suputnik patuljcima i objašnjava im svoj odabir:

„Eto tako“, reče Gandalf. „Nećemo se više svađati. Ja sam izabrao gospodina Bagginsa i to će valjda svima biti dovoljno. Ako ja kažem da je on obijač, onda je obijač, ili će biti kad zatreba. U njemu se krije mnogo više nego što vi mislite, i znatno više nego što on sam sluti. Možda ću još doživjeti da mi zahvaljujete na njemu.“ (Tolkien, 2013: 24)

Također, Gandalf odabirući Froda za nositelja Prstena još jednom pokazuje da njemu fizički izgled, visina i moć nisu presudni faktor pri procjeni nečije snage jer odabire hobita, tj. polutana jer je njegovo srce čisto i Gandalf zna da Frodo neće pokušati upotrijebiti Prsten nego će napraviti sve što je u njegovoj moći da Prsten odnese do Klete gore i tamo ga zauvijek uništi:

„U ovakav se pothvat mogu upustiti slabi s isto toliko nade koliko i jaki. Ipak, takav je često tok radnji koje pokreću kotače svijeta: sitne ih ruke pokreću zato što moraju dok su pogledi velikih uprti na drugu stranu.“ (Tolkien, 2005a: 318)

Dumbledore najvažniji zadatak čarobnjačke zajednice stavlja na leđa maloljetnih čarobnjaka Harryja, Rona i Hermione, smatrajući ih dovoljno pametnima i hrabrima da prije konačnog obračuna s Lordom Voldemortom unište njegove horkrukse i da u završni obračun i Harry i Voldemort uđu jednako smrtni.⁸

Nadalje, zajedničko zadatku obojice je pratnja koja im pomaže u ostvarivanju cilja. I u *Hobitu* i u *Gospodaru prstenova* postoji klasična elementarna struktura bajkovite književnosti: polazak, borba i povratak. Petra Mrduljaš Doležal piše da je u *Gospodaru prstenova* „druga faza romance smještena u pastoralni svijet u kojem je mladi junak okružen jednako mladim pratiteljima. Istaknut je arhetip erotske nevinosti (ljubav brata i sestre, ljubav dvojice prijatelja. (...)) gdje naslovni junaci pobjeđuju zlo upravo zahvaljujući savršenoj prostodušnosti i nevinosti. Tu je fazu u *Gospodaru prstenova* lako prepoznati u prijateljstvu mladih hobita i njihovim djetinjim lutanjima i vragolijama.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 142) Dakle, Froda određeni dio puta prati Prstenova družina koja se većinom sastoji od hobita dok se Sam od njega nije odvajao do samog kraja. Sličan motiv prisutan je i u romanima o Harryju Potteru, u gotovo svim njegovim avanturama, i opasnostima koje su one nosile, s njim su bili Hermiona i Ron. Posebno je njihovo prijateljstvo i privrženost Harryju došlo do izražaja u traganju i uništavanju horkruksa u posljednoj knjizi:

„Onda moram pronaći ostale horkrukse, zar ne?“ reče Harry. (...) Ako je Dumbledore bio u pravu – a siguran sam da jest – negdje se kriju još četiri horkruksa. Moram ih pronaći i uništiti, i potom napasti sedmi dio Voldemortove duše, onaj koji se nalazi u njegovu tijelu.“ (...)

„I mi ćemo biti tamo“, Harry, reče Ron.

„Molim?“

„U kući tvojih tete i tetka“, pojasni Ron. A onda idemo s tobom, bez obzira na to kamo ideš.“ (Rowling, 2012: 403)

⁸ To je vidljivo u sljedećem ulomku: „Drago mi je što uviđate težinu problema“, smireno reče Dumbledore. „Ali prvo, ne, Harry, ne sedam horkruksa: šest. Sedmi dio njegove duše, osakaćene kakva jest, obitava u njegovu regeriranu tijelu. (...) Taj sedmi dio bit će posljednja prepreka za osobu koja želi ubiti Voldemorta – on još živi u njegovu tijelu.“ (Rowling, 2012: 403)

Promatrajući Frodovu i Harryjevu ulogu u borbi između dobra i zla, odnosno pobjedu koju obojica donose strani dobra, možemo o njima pričati kao o „junacima koji su iskupitelji svijeta“. Pojam je to koji koristi Joseph Campbell u knjizi *Junak s tisuću lica*. On junake iskupitelje svijeta naziva „inkarnacijama, a život junaka temeljen je na izvođenju junaštva i satiranju nemani.“ (Joseph Campbell, 2012: 350)

Obratimo li pozornost na magične moći dvojice čarobnjaka, shvatit ćemo da obojica pripadaju najužem krugu najmoćnijih čarobnjaka, naravno, svaki u svome svijetu. Gandalfova moć bila je poznata svima i jedini se on izravno mogao sukobiti s nazgulima i Morgul-knezom:

Ali tad tamne sjene što su se sunovraćale spaze došljaka. Jedna se okomi na nj, ali se Pippinu učini da je Gandalf podigao ruku i da je iz nje suknuo uvis snop bijelog svjetla. Nazgul ispusti dug jauk i skrene na drugu stranu. Nakon toga se ostala četiri nazgula pokolebaju, polete u hitrim spiralama na istok i nestanu u oblaku što se spuštao, a dolje na Pelelloru učini se načas da je postalo malko svjetlije.“ (Tolkien, 2005c: 87)

Albus Dumbledore jedini je čarobnjak kojega se Lord Voldemort bojao i to je nešto što svi pripadnici čarobnjačke zajednice znaju:

„Ma znam ja sve to“, izusti profesorica McGonagall napol iznervirano, napol zadivljeno. „Ali vi ste drukčiji. Svi znaju da se Znate-već-tko, dobro, Voldemort - jedino vas bojao.“ (Rowling, 2002: 14)

O njegovim moćima također su u romanima ispisani mnogi hvalospjevi, a njegove čarobnjačke sposobnosti možda najbolje potvrđuje sumnja profesorice Marchbanks da će Ministarstvo magije brzo ući u trag profesoru Dumbledoreu i uhititi ga:

„Čisto sumnjam,“ vikne majušna profesorica Marchbanks, „osobito ako Dumbledore ne želi da ga pronađu! Ja to dobro znam... osobno sam ga ispitivala Preobrazbu i Čarolije kad je polagao ispite za OČI... izveo je onim svojim štapićem stvari koje nikad prije nisam vidjela.“ (Rowling, 2003: 650)

Iako je Trooka vrana fizičkim izgledom, moćima i utjecajem koji ima na likove u *Pjesmi leda i vatre* poprilično različita od Gandalfa i Dumbledorea, na neki način im je ipak slična i mogu se pronaći zajedničke crte.⁹ Prvenstveno se ta pomoć odnosi na mudrost i znanje koje prenosi

⁹ "Meerina ruka u rukavici stisnu se čvršće oko drška žabljeg koplja.

„Tko te poslao? Tko je ta trooka vrana?“

„Prijatelj. Sanjar, čarobnjak, nazovite ga kako hoćete. Posljednji vidovnjak.“ (Martin, 2012: 81)

Branu. No, osim toga, Trooka vrana daje mu napitak od sjemena usud-drveća koji će mu dati mogućnost gledanja u prošlost i gledanja sadašnjosti:

Nakon što ovladaš svim svojim darovima, moći ćeš pogledati gdje te volja i vidjeti što drveće vidje, bilo tu jučer, lani ili prije tisuću godina. (Martin, 2012: 81)

Dakle, poput Gandalfa i Dumbledorea, Trooka vrana pomaže jednom od junaka romana te mu „poklanja“ svoje moći, označava ga svojim nasljednikom i omogućit će mu da vidi neke stvari iz prošlosti koje će pomoći u borbi protiv Drugih i razriješiti neka pitanja iz prošlosti.

4.2. Gospodari tame

Za oba Gospodara tame zajedničko je to što su pretrpjeli poraz u bitkama sa silama dobra, a jedan od razloga njihova poraza je podcjenjivanje protivnika i precjenjivanje vlastite moći, o čemu piše Petra Mrduljaš Doležal objašnjavajući „četiri uvriježena tipa koja se pojavljuju u romanima o junacima prema Northropu Fryeu: *eiron* (junak), *alazon* (varalica), *agroikos* (neotesanac, seljak) i *bomolochos* (lakrdijaš, sluga).“ (Frye, 1979: 1996 u Mrduljaš Doležal, 2012: 172) Prema toj podjeli autorica navodi da „svakog *alazona*, koliko god suptilno razrađen bio, glave dođe precjenjivanje vlastite moći. Pokušaj vladanja svijetom iskaz je krajnjeg preuveličavanja vlastite vrijednosti i sljepila na samosvojnost drugih, kojima se stoga oduzima sloboda.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 174)

Glavni je negativac u Gospodaru prstenova Sauron, zli čarobnjak koji nema tjelesni oblik, živi i vlada kao sjena:

„Ah!“, izusti Gandalf. „To ti je duga priča. (..) Ali sinoć sam ti spomenuo Saurona Velikog, Gospodara tame. Za to ste ime čak i vi hobiti čuli, kao za kakvu sjenku na rubovima starih priča. Uvijek iznova naraste nakon poraza i predaha, ta Sjena poprimi neki drugi oblik i iznova naraste.“ (Tolkien, 2005a: 68)

Slično kao Sauron i Lord Voldemort nakon neuspjelog pokušaja ubojstva i okretanja kletve prema njemu samom preživljava kao sjena, bez tjelesnog oblika.¹⁰

Osim što su oba zla čarobnjaka posvetila život zlu, nesreći i uništavanju, specifično za obojicu je da su mračnom magijom svoju životnu energiju povezali s materijalnim predmetima. Kod Saurona to je prsten, Prsten Jedan, njegova je životna energija povezana s prstenom, uništenjem prstena Sauron i Crna kula će zauvijek nestati:

„Sauron je bio oslabljen, ali ne i dokrajčen. Prsten je bio izgubljen, ali ne i uništen. Crna je kula srušena, ali su ostali njeni temelji, jer su bili udareni pomoću Prstena, i dok god on postoji, postojat će i oni.“ (Tolkien, 2005a: 288)

¹⁰ "Voldemort mu se tiho nasmije na uho, zatim odmakne prst i nastavi govoriti smrtonošama. „Priznajem, prijatelji moji, da sam se preračunao. Moju kletvu odvrtila je glupa žrtva jedne žene, a kletva se odrazila natrag prema meni. Aaah... nikad nisam osjetio goru bol, prijatelji moji; ništa me nije moglo pripremiti na nju. Bijah istrgnut iz svog tijela, manji od duha, niži od najniže slabosti... ipak, bio sam živ.“ (Rowling, 2002b: 515)

Na način sličan Sauronu, i Lord Voldemort je povezoao svoju životnu energiju s materijalnim predmetima, raskomadavši svoju dušu strašnim zločnima u sedam predmeta (zapravo šest predmeta i zmija Nagini), odnosno horkruksa:

„Pa, morate rascijepiti svoju dušu, razumijete,“, objasni Slughorn, „i sakriti odcijepljeni dio u predmet izvan svojega tijela. U tom slučaju ne možete umrijeti čak ni ako vam tijelo bude napadnuto ili uništeno, jer dio vaše duše ostaje neoštećen i vezan uz ovaj svijet. (...)

„A kako se rascjepljuje duša?“ (...)

„Zlodjelom – najgorim zlodjelom. Ubojstvom. Ubijanje razdire dušu. Čarobnjak koji želi stvoriti horkruks nastalu štetu može iskoristiti da istrgnuti dio duše spremi u neki predmet...“ (Rowling, 2012: 399)

Međutim, Lord Voldemort greškom ih je napravio osam budući da se pri nestajanju njegova tjelesnog izgleda preostali komadić njegove duše smjestio u najbližu živuću osobu, Harryja. Zajedničko Sauronu i Lordu Voldemortu je i izbjegavanje izricanja njihova imena. Zapravo se izbjegavanje izricanja imena očituje na dva načina. I Sauronovi i Voldemortovi sljedbenici izbjegavaju koristiti njegovo ime jer su im tako njihovi gospodari zapovijedili. Saurona tako njegovi sljedbenici zovu Velikim okom ili Gospodarom Tame:

„S“ znači Sauron“, odgovori Gimli. „To bar nije teško pročitati.“

„Neće biti!“, ustvrdi Legolas. „Sauron se ne služi vilin-runama.“

„Ne koristi se ni svojim pravim imenom niti dopušta da mu ga pišu ili izgovaraju.“, opet će Aragorn.“ (Tolkien, 2005b: 15)

Lorda Voldemorta njegovi sljedbenici zovu Gospodarom tame jer im je Voldemort, kao i Sauron, zabranio upotrebu njegova pravog imena.¹¹

Ostatak čarobnjačkog svijeta zbog straha od izricanja imena Lorda Voldemorta: koristi sintagme Znaš-već-tko i Onaj-čije-se-ime-ne-smije-izgovoriti:

„Draga moja profesorice, pa valjda može tako jedna razborita osoba kao što ste vi zvati ga njegovim pravim imenom? Kakve su to besmislice s tim „Znate već tko“ – ja već jedanaest godina nagovaram ljude da ga zovu njegovim pravim imenom: Voldemort.“ (Rowling, 2002a: 14)

Kao što je vidljivo iz primjera jedan od tih nadimaka (Gospodar tame) koji se koristi da bi se izbjeglo izricanje imena jednak je kod obojice.

¹¹ „Možete li mi nešto objasniti, gospodine!“ prekine ga Harry, opet raspaljen. „Zašto Voldemorta zovete Gospodar tame? Koliko ja znam, tako ga zovu samo smrtonoše.“ (Rowling, 2003: 547)

Također, Mrduljaš Doležal zapisuje da „Tolkien ističe u često navođenom pismu Miltonu Waldmanu da je Sauron bog svojih robova, a njegova vladavina teokracija.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 45) Identična situacija vidljiva je i u odnosu Lorda Voldemorta i njegovih sljedbenika koji ga slijepo prate i koji u njima osim divljenja izaziva i ogromnu količinu straha.

4.3. Moćni mačevi

Mačevi su nekako kroz cijelu ljudsku povijest imali poseban tretman i u pričama oko velikih vladara uvijek su bili prisutni moćni mačevi kojima su vladari gotovo uvijek davali imena i time povećavali njihovu važnost i mitološku dimenziju. Možda i najpoznatiji je Excalibur, mač kralja Arthura, mač s posebnim magijskim svojstvima koji je kralju poklonio čarobnjak Merlin. U djelima sva tri autora čija su djela promatrana u ovom radu susrećemo upravo mačeve s posebnim moćima. U Tolkienovu Gospodaru prstenova moćni, legendarni mač nosi nekoliko naziva. Na početku, mač nosi ime Narsil (u slobodnom prijevodu s vilenjačkog: Crveni i bijeli plamen) jer je pod tim nazivom Elendil, vlasnik mača, svrgnuo Saurona, a njegov se nasljednik Isildur dokopao prstena:

„Pa i jest“, ozbiljno potvrdi Elrond. „Moje pamćenje seže čak do starog doba. (...) Promatrao sam posljednji okršaj na obroncima Orodruina, gdje je Gil-galad poginuo, Elendil pao, a Narsil se slomio pod njim; ali je sam Sauron svrgnut, a Isildur mu je, krhotinom očeva mača, odsjekao Prsten s ruke i uzeo ga sebi.“ (Tolkien, 2005a: 286)

Osim što je Narsil bio mač čije su krhotine slomile Saurona, važan je iz razloga što se jedino onaj koji ima zakonitu moć držati taj mač i onaj kojemu mač nasljedstvom pripada može suprotstaviti Kralju Mrtvih, odnosno, mrtvima iz Dunharrova te je jedino pravi kralj Gondora mogao tim mačem natjerati mrtve da se bore za njega i naposljetsku ih osloboditi Isildurove kletve i poslati ih u miran život poslije smrti što nam otkriva Aragorn objašnjavajući povijest obećanja Mrtvih i razloge zašto baš on mora otići i natjerati ih da ispune svoju prisegu:

Tad je Isildur rekao kralju: ‘Ti ćeš biti posljednji kralj. A ako Zapad bude jači od tvoga crnog gospodara, na tebe i tvoj narod bacam ovo prokletstvo: da ne otpočinete dok ne izvršite svoju prisegu, jer ovaj će rat trajati nebrojene godine, i još ćeš jednom prije kraja biti pozvan da se iskupiš.’ (...) Ali ja moram na tu stranu jer mi nitko živ ne može pomoći.“ Ustane i vikne: „Idemo“ pa isuče mač koji bljesne u polumračnoj dvorani u dvorcu. (Tolkien, 2005c: 53)

Također, i Aragorn svome je maču dao ime; nazvao ga je „Andúril“, Plamen zapada. U opisima kralja Aragorna prije bitke gotovo da se može pročitati magija i moć njegova mača, kao da ga nešto moćnije od samog komada željeza brani i omogućuje nevjerojatno uspjehe u borbi s neprijateljem:

Ali je ispred svih stupao Aragorn s Plamenom zapada, Andúrilom nalik na ponovno rasplamsanu vatru, s prekovanim Narsilom, smrtonosnim kao što je nekoć bio, a na čelu mu gori zvijezda Elendilova. (Tolkien, 2005c: 53)

U romanima o Harryju Potteru, budući da se radi o gotovo potpunom čarobnjačkom svijetu, svijetu u kojemu čarobni štapići rješavaju sukobe, mač, tj. mačevi nisu toliko česti. Zapravo, u romanima se pojavljuje samo jedan mač, mač Godrica Gryffindora, jednog od osnivača Hogwarta. Budući da je Harry u školi smješten u gryffindorski dom, mač mu u nekoliko prilika dolazi u pomoć. Godric Gryffindor bio je poznat po svojoj izuzetnoj hrabrosti, u njegov su dom bili smješteni samo odvažni te je jedno od mnogobrojnih svojstava mača bilo magično pojavljivanje onome istinskom pripadniku Gryffindorskog doma koji je u nevolji. Dakle, kad god bi „pravi Gryffindor“ trebao mač, mogao bi ga izvući iz Razredbenog klobuka, još jednog magičnog predmeta za koji se vjeruje da je duboko povezan s Godricom Gryffindorom:

„Ako baš želite, Harry, dokaz da doista pripadate Gryffindorima, predlažem vam da ovo malo bolje razgledate.“

Dumbledore sa nagne nad pisaći stol profesorice McGonagall, dohvati okrvavljeni srebrni mač i pruži ga Harryju. Harry tupo okrene u ruci mač na kojem su pri svijetlu vatre blistali rubini. A onda, ispod sama balčaka, pročita ugravirano ime i prezime:

Godric Gryffindor.

„Samo je pravi Gryffindor, Harry, mogao iz klobuka izvući taj mač“, jednostavno će Dumbledore. (Rowling, 2010: 264)

Mač Godrica Gryffindora u završnim dijelovima priče ima još jednu, vrlo važnu funkciju. Naime, mač je iskovan od goblinskog srebra te upija tvari koje ga mogu činiti jačim. Nakon što Harry ubije baziliska mačem, mač poprima otrov baziliska i s njim je moguće uništavati horkrukse.¹²

U *Pjesmi leda i vatre*, baš kao i u *Gospodaru prstenova*, svi dvoboji i sve bitke se odvijaju mačevima i srednjovjekovnim oružjem. Iz tog razloga velika većina mačeva ima ime te su neki od njih, oni posebniji, nasljedstvo Prvih ljudi i magično su iskovani. Primjer je takvog mača mač kneza Eddarda Starka, kneza Oštrozimlja:

„Led“, zvao se taj mač. Bio je širok poput muške ruke i duži čak i od Robba. Oštrica je bila od valyrijskog čelika, čarolijom prekovana i tamna poput dima. Ništa nije zadržavalo oštrinu poput valyrijskog čelika. (Martin, 2015a: 18)

Međutim, ono što je važno za mač u svijetu Georgea Martina je da samo mačevi iskovani od valyrijskog čelika, tj. zmajevog stakla ili opsidijana mogu poraziti Druge. Dakle, kao i u

¹² „Mač može uništavati horkrukse! Oštrice goblinske izrade upijaju samo ono što ih čini jačima – Harry, taj je mač natopljen baziliskovim otrovom!“ (Rowling, 2008: 247)

Tolkienovu svijetu, potreban je mač s posebnim svojstvima kako bi se glavni junak ili glavni junaci mogli oduprijeti mrtvima, tj. Drugima:

„Oklop Drugih neprobojan je za većinu običnih oštrica, ako se može vjerovati pričama,“ reče Sam, „a njihovi mačevi su tako hladni da razbijaju čelik. Vatra će ih zastrašiti, međutim, a raniti ih se može opsidijanom.“ Sjetio se onoga s kojim se sučelio u ukletoj šumi, i kako se činilo da se istopio kad ga je probo bodežom od zmajskog stakla koji mu je Jon izradio. „Pronašao sam jedan izvještaj o posljednjem junaku koji je ubijao Druge oštricom od zmajskog čelika. Pretpostavlja se da mu se nisu mogli oprijeti.“ „Zmajskog čelika?“ Jon nabere čelo. „Valyrijskog čelika?“ „To je bila i moja prva pomisao.“
(Martin, 2015e: 90)

O mačevima kakvi se pojavljuju u djelima navedenih autora piše i Zoran Kravar u poglavlju *Mačevi iz davnine* u knjizi *Kad je svijet bio mlad*. On o tom fenomenu piše sa stajališta da je sve nekad bilo bolje, da je sve bilo bolje „kad je svijet bio mlad“ te to potvrđuje na primjeru vrlo starih mačeva Visokih elfa sa zapada koje Elrond prepoznaje i priča Bilbu i patuljcima njihovu povijest i govori im da ih dobro čuvaju. Kravar, dakle, piše: „Ali, marljiv čitatelj Tolkiena ni ne pomišlja da je Elrond, hvaleći mačeve iz drevnoga Gondolina, 'sišao sa staze mudrosti'. Učestalost s kojom se u *Hobitu*, a još više u *The Silmarillion* (1977) i u *The Lord of the Rings* (1954) pojavljuju sugestije da je u Međuzemlju i cijeloj Ardi sve bilo bolje 'kad je svijet bio mlad', uvjerava nas da na Elrondova usta progovara međuzemski *sensus communis*.“ Dakle, po Kravarovu mišljenju sve je nekad bilo bolje, drevni mačevi sadrže neku vrstu magije i upravo zato mač iskovan od krhotina Narsila ima toliku moć, upravo zato mač Godrica Gryffindora može uništavati horkrukse i upravo zato je nekad davno posljednji junak ubijao Druge oštricom od zmajskog čelika.

4.4. Zmajevi

Zmaj u mitologiji predstavlja fantastično biće koje je u velikoj većini pojavljivanja zlo čudovište. Snježana Zorić piše „kako je zmaj simbol demonskih težnji, on je protivnik kojeg treba savladati da bi se došlo do 'skrivenog blaga'. U legendi o Siegfriedu, npr. blago koje zmaj čuva sama je besmrtnost.“ (Zorić, 1987: 282)

U Tolkienovu *Hobitu* zapravo se cijela radnja, cijelo putovanje i cijeli pothvat Bilba Bagginsa i njegovih suputnika patuljaka temelji na odlasku u Pustogoru, nekadašnje kraljevstvo patuljaka poznato po svom ogromnom bogatstvu jer su odaje Kralja podno gore bile „pune oklopa, i dragulja, i rezbarija, i pehara, a tržnica igračaka u Dôlju bila je pravo čudo sjevera.“ Tolkien, kroz lik Thorina Hrastoštita, unuka posljednjeg Kralja podno Gore, daje zapravo poznatu priču o zmaju i njegovu blagu, iako se najčešće u srednjovjekovnim legendama o zmajevima nije objašnjavalo zašto i kako se zmaj dokopao blaga:

„Zmajevi, znate, otimaju zlato i nakit ljudima i vilenjacima i patuljcima, gdje god mogu; i čuvaju svoj napljačkani plijen dok su živi (što praktički znači zauvijek, osim ako ih ne ubiju), a da nikad ne uživaju ni u najobičnijem mjedenom prstenu.“ (Tolkien, 2010: 27).

Tolkien s ovakvim objašnjenjem zapravo samo potiče i proširuje priču da su zmajevi „prirodno“ zli, da im je cilj napakostiti ljudima (vilenjacima, patuljcima), ali da zapravo u svom zlatu i blagu koje otmu za njih nema posebnog užitka. Kraljevstvo patuljaka nestalo je kad se opaki zmaj Smaug spustio sa sjevera u Pustogoru, zauzeo odaje Kralja podno Gore i rastjerao sav narod u Dôlju:

„Među tim je aždajama posebice pohlepan, snažan i opak bio Smaug. Jednog je dana on poletio i spustio se na jugu. (...) Zatim se zaputio nizbrdo, a kada je došao do šume, ona je buknila. Dotle su već sva zvana zvonila na uzburu u Dôlju i ratnici su se naoružavali. Patuljci su izletjeli na glavni ulaz, ali ih je tu dočekaio zmaj. Nitko se od njih nije spasio. (...) Zatim se vratio, provukao kroz Glavni ulaz i pronjuškao sve odaje, i prolaze, i rovoze, hodnike, podrume, nastambe i tunele. Nakon toga nije unutra ostao ni jedan patuljak živ, zmaj je prigrabio sve njihovo blago.“ (Tolkien, 2010: 28)

Budući da se rad temelji na ponavljanju Tolkienovih motiva u djelima J.K. Rowling i Georgea Martina (a kod njih će se zmajevi itekako pojaviti), smatram da je važan fizički opis Smauga da bismo ga mogli kasnije usporediti sa zmajevima u djelima preostala dva autora:

Eto, tu leži golem zlaćanocrveni zmaj, i čvrsto spava. (...) Pod njim, ispod svih njegovih udova i goleme sklupčane repine, leže nebrojene hrpe dragocjenosti (...) Smaug leži sklopljenih krila kao beskrajno velik šišmiš, nagnut djelomice na stranu, tako da mu

hobit vidi donje dijelove i dugačak bjelkast trbuh načičkan draguljima i zlatnim predmetima. (Tolkien, 2010: 188)

U romanima o Harryju Potteru, zmajevi se pojavljuju u dvama situacijama. U četvrtom nastavku, za svrhu Tromagijskog turnira škola vještičarenja i čarobnjaštva Hogwarts nabavila je zmajeve.¹³

Prvo pojavljivanje zmajeva u romanima o Harryju Potteru zapravo je pojavljivanje donekle kontroliranih zmajeva koji su poslužili kao zadatak natjecateljima u Tromagijskom turniru. Drugo pojavljivanje zmaja je ono zanimljivije uzme li se u obzir tema ovog rada. Drugi zmaj koji se pojavljuje u romanu nalazi se u čarobnjačkoj banci Gringotts i čuva čarobnjačko zlato, odnosno čuva nekoliko najvrijednijih trezora u banci:

Za tlo pred njima bio je privezan divovski zmaj, zapriječivši pristup do četiri ili pet najdubljih trezora u banci. (...) Velika bodljikava krila, koja su trenutno bila svijena uz zmajevo tijelo, vjerojatno bi ispunila cijelu komoru da ih raširi. Razjapio je čeljust i ispalio mlaz vatre koji ih je natjerao u bijeg istim putem kojim su i došli. (Rowling, 208: 431, 432)

Dakle, kao i Smaug, zmaj kod Rowling također čuva zlato, odnosno trezore i jednako je ogroman i opasan.

Posvetimo li se proučavanju zmajeva kod trećeg autora, Georgea Martina, nailazimo na malo drugačiju razinu, odnosno, zmajevi su, na početku samo stvar prošlosti, činjenica je da su postojali, ali su izumrli manje od stoljeća i pol prije nego počinje radnja Martinovih romana:

Viserys joj je rekao da su posljednji targaryenski zmajevi uginuli prije manje stoljeća i pol, za vladavine Aegona III, kojeg su nazivali Zmajskom propasti. (Martin, 2015a: 233)

Zanimljivo u *Pjesmi leda i vatre* je da je postojala obitelj koja je mogla kontrolirati zmajeve, radi se o gore spomenutim Targaryenima. Zmajevi su i dalje kod ostatka populacije uzrokovali strah i smatrani čudovištima, što i ne čudi budući da su Targaryeni svoje zmajeve koristili u ratnim sukobima. Ipak, nakon gotovo 150 godina Daenerys Targaryen dolazi u posjed tri golema zmajska jaja iz kojih će se kasnije izleći tri zmaja:

¹³ "U prostoru ograđenom debelim drvenim daskama propinjala su se, uz riku i frktanje, četiri odrasla, golema zmaja, opaka izgleda. Iz njihovih razjapljenih, očnjacima naoružanih gubica u mračno su nebo sukljale bujice plamena. Računajući njihove uvis istegnute vratove, uzdizali su se petnaest metara iznad zemlje." (Rowling, 2002b: 264)

Dok se Daenerys Targaryen podizala na noge, njezin crni zmaj zasikće. A blijedi dim mu se izvije iz gubice i nosnica. Druga dva odijeliše se od njezinih prsa i pripojiše svoje glasove zovu, raširivši prozirna krila i uskomešavši zrak, i prvi put u tisuću godina noć oživi od glazbe zmajeva. (Martin, 2015b: 476)

Dakle, motiv strašnog i opakog zmaja prisutan je kod svih troje autora, kod Tolkiena zmajevi su čudovišta koja je nemoguće kontrolirati i koja će uvijek predstavljati prijetnju ljudima, patuljcima i vilenjacima. Kod J. K. Rowling zmajevi su čudovišta koja je gotovo nemoguće kontrolirati (u romanima se spominju utočišta za zmajeve gdje su ih obučeni stručnjaci Ministarstva magije „trenirali“) Ipak, zmajevi i dalje ostatku čarobnjačke zajednice izazivaju strah i predstavljaju opasnost. Kod Martina, priča oko zmajeva može se promatrati iz dvije perspektive. Jedna je perspektiva iz očiju Daenerys Targaryen, njezine khalasare i njezinih pristaša. Ona kontrolira zmajeve, oni slušaju njezine zapovijedi te su zmajevi na njezinoj strani svojevrsni razlog zašto ju toliko ljudi prati i zašto sudjeluju u njezinu pohodu na Željezno prijestolje. Njezina khalasara i vojnici se ne boje da bi im zmajevi mogli nešto učiniti jer znaju da ih Daenerys kontrolira, toliko je jaka veza između nje i zmajeva da ih ona smatra svojom djecom:

Oni su moja djeca, rekla je samoj sebi, a ako je maegi govorila istinu, oni su vjerojatno jedina djeca koju ću ikad imati. (Martin, 2015c: 106)

Druga je perspektiva, naravno, ona ostatka svijeta. Ostatak zapadnih zemalja, svi kraljevi i kraljice koji su sjedili na Zapadnom prijestolju, sve velike kuće i knezovi smatraju Daenerys prijetnom, a zmajeve čudovištima.

4.5. Divovski pauci

Na svom putu prema Kletoj gori i uništenju Prstena, Frodo i Sam u Mordoru nailaze na Shelobu, čudovišnog pauka:

Čudovišne i odvratne bijahu te oči, zvjerske, a opet pune odlučnosti i grozne naslade, likujući nad plijenom u klopci kojom nema spasa. (Tolkien, 2005b: 374)

Malo dalje sprijeda i slijeva Sam iznenada opazi kako se iz crne sjenovite jame podno litice izvlači najodvratnija prilika koju je ikad vidio, užasnija od najužasnijeg ružnog sna. Bila je ponajvećma nalik na pauka, ali grdija od velikih grabežljivih zvijeri, i jezovitija od njih zbog opakog nauma u nemilosrdnim joj očima. (Tolkien, 2005b: 379)

Također, Harry i Ron susreću se s divovskim paucima u Zabranjenoj šumi. Kolonija je to pauka koju je osnovao Hagrid, a Harry i Ron na Hagridov savjet dolaze saznati istinu o Odaji tajni, ali se njihov posjet paucima pretvara u katastrofu.¹⁴

Važno je napomenuti da niti u Tolkienovim romanima niti u romanima J. K. Rowling pauci nisu na strani zla. I Sheloba i divovski pauci Zabranjene šume napadaju posjetitelje jer ih vide kao uljeze na njihovu teritoriju i kao potencijalnu hranu. O tome piše Mrduljaš Doležal objašnjavajući da je „Međuzemlje puno stvorenja koji se opiru planu bogova neprijateljski se odnoseći prema ljudima i elfima. 'Na svijetu ima mnogo zlih i neprijateljskih stvorenja', reći će Aragorn, 'koji ne vole baš one koji hodaju na dvije noge, iako nisu u dosluhu sa Sauronom nego imaju neke svoje namjere.' (PD, 343) (Mrduljaš Doležal, 2012: 175)

U Pjesmi leda i vatre također se spominju divovski pauci. Ipak, iako su oni zasad tek legenda, funkcija pauka, odnosno njihovo pojavljivanje je ipak drugačije od onog u Tolkienovim romanima i romanima J. K. Rowling jer se smatra da su divovski pauci bili sastavni dio vojske Drugih te da su neki Drugi jahali divovske pauke:

„A Drugi su nanjušili vruću krv u njemu, i prikrali se njegovu tragu, odaslavši na nj čopore mliječnobijelih pauka velikih poput lovačkih pasa...“ (Martin, 2015a: 239)

¹⁴ Harry nije imao vremena ni da se okrene. Iznenada začuje nekakvo škljocanje i osjeti kako ga nešto dugačko i dlakavo hvata oko pasa i podiže sa zemlje okrećući ga naglavce. (...) Istegnuvši vrat na stranu, shvati da su došli do ruba velike jaruge, jaruge u kojoj nema drveća tako da zvijezde jarko obasjavaju najužasniji prizor koji je ikad vidio. Pauci. Ne oni sitni što gmižu po lišću na tlu. Pauci veliki poput teretnih konja, sa osam očiju i osam nogu, crni, dlakavi, divovski. (Rowling, 2010: 219)

Legende o divovskim paucima i Drugima koji su ih jahali prisjeća se jedan od braće Noćne straže, Samwell Tarly, pri povratku u Kresterovu utvrdu kad ih napadaju Drugi:

Rog se tri puta dugo oglasio. Tri duga huka znače Drugi. Bijeli hodači šume, hladne sjene, čudovišta iz priča od kojih je cičao i drhtao kad je bio dječak, koji su jahali na svojim orijaškim ledenim paucima, gladni krvi... (Martin, 2015c: 232)

4.6. Produljenje životnog vijeka uzrokovano magijom

U djelima sva tri autora srećemo likove koji žive puno duže od očekivanog. Gandalf, veliki čarobnjak, u različitim svojim oblicima prisutan je čak i u vremenima prije nastanka Arda, odnosno Međuzemlja, što znači da je Gandalf bio prisutan u Međuzemlju prije početka brojanja vremena, odnosno prije Prvog doba. U tim vremenima nosio je ime Olórin i u razdoblju Trećeg doba dolazi u Međuzemlje, dobiva prsten pod nazivom Naryja i mijenja ime u Gandalf. Vjeruje se da je prsten taj koji ga štiti od „umora vremena“. U dodacima trećeg dijela Gospodara prstenova Tolkien nam donosi „Izvešće o godinama“ (Gospodar prstenova, Povratak kralja: 407). Prema tom izvješću Prvo doba traje 587 godina, Drugo doba 3441 godinu i budući da u 3018. godini Trećeg doba dolazi do okupljanja Prstenove družine dolazimo do podatka da je Gandalf star barem 7046 godina. Također, i Bilbu i Smeagolu je prsten produžio životni vijek. Smeagol je živio preko 550 godina što možemo izračunati jer se njegovo ime prvi put spominje u vremenu Trećeg doba, 2470. godine., a godina njegove smrti je 3019. Dakle, Smeagol je proživio apsolutno nedokučiv broj za ijednog hobita prije njega, no na produžetak njegova života veliki utjecaj imala je magija prstena koja je utjecala i na njegovu fizičku i psihičku deformaciju u lik Goluma, bića ovisnog o prstenu:

„Tada sam ipak prvi put čuo da je Golumov prsten izvučen iz Velike rijeke nedaleko od Gladdenskih polja. I doznao da je dugo bio u njegovu posjedu. Više životnih vjekova njegova malog soja. Moć Prstena produljila mu je život mnogo više od njihova vijeka, a takvu moć imaju samo Veliki Prstenovi.“ (Tolkien, 2015a: 298)

Dakle, ako uzmemo u obzir samo hobite koji su na kraju zaista i ostali hobiti, Bilbo Baggins najstariji je hobit koji je ikad hodao Međuzemljem. U „Izvešću o godinama“ 2890. godina je u kojoj se u „Shireu rodio Bilbo“ (Gospodar prstenova, Povratak kralja: 418), a 29. rujna 3021. godine Frodo i Bilbo stižu u Sive luke te se zajedno s troje čuvara otiskuju preko mora u Neumiruće zemlje što znači da je Bilbo proživio 131 godinu u Međuzemlju, jednu više od „starog Tooka koji ih je proživio svega 130“ (Gospodar prstenova, Prstenova družina: 32). O Bilbovom produljenju života piše Mrduljaš Doležal konstatirajući kako se „Bilbo samo naizgled vratio s klasičnom bajkovitom nagradom: bogatstvom i vječnom mladošću. Zahvaljujući djelovanju Prstena, dugo godina je ostao 'dobro uščuvan', kako su govorili hobiti, no on se ne osjeća mlad, već tanak i razvučen, 'kao maslac namazan na previše kruha.' (...) Sauronov prsten je, pak, samo naizgled prsten vječne mladosti, jer nositelju daje tek njezinu demonsku parodiju, oduzimajući mu vitalnost umjesto da mu je daje.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 190) Dakle, utjecaj Prstena na Bilba sličan je, odnosno isti je kao i utjecaj na Smeagola, no s

tom razlikom da Bilbo nije doživio toliko deformaciju budući da je Prsten kod njega bio puno manje nego kod Smeagola. No nisu samo oni doživjeli godine nepojmljive današnjim bićima; Saruman, Elrond, Galadriel, Arwen i mnogi drugi proživjeli su tisuće godina, a čak je i dio ljudske rase (potomci starih kraljeva) živio duže nego što je to uobičajeno.

Potvrdu Elrondova nevjerojatno duga životnog vijeka autor nam donosi u poglavlju „Elrondovo vijeće“ u kojemu Elrond priča o zadnjem porazu Saurona i zadnjem savezu Ljudi i Vilenjaka koji su porazili Crnog čarobnjaka prije 3000 godina:

„Pa i jest“, ozbiljno potvrdi Elrond. (...) Ja sam proživio tri vijeka na zapadu i bio svjedok mnogih poraza i jalovih pobjeda. Bio sam Gil-galadov glasnik i sudjelovao sam u njegovu pohodu. (...) Promatrao sam posljednji okršaj na obroncima Orodruina, gdje je Gil-galad poginuo, Elendil pao, a Narsil se slomio pod njim; ali je sâm Sauron svrgnut, a Isildur mu je, krhotinom očeva mača, odsjekao Prsten s ruke i uzeo ga sebi.“ (Tolkien, 2015a: 287)

U romanima o Harryju Potteru, odnosno, u prvom nastavku pod naslovom Harry Potter i kamen mudraca radnja se vrti upravo oko kamena, koji između ostalog, onoga tko pije ljekovito piće nastalo iz njega čini besmrtnim. Jednako kao i kod Tolkiena, potrebna je moćna magija da bi se takav kamen stvorio. O rijetkosti takve magije govori podatak da je Nicolas Flamel jedini poznati tvorac takvog kamena.¹⁵

Kod Georgea Martina, produžetak životnog vijeka uzrokovan magijom vidljiv je na svim Drugima, a posebno je zanimljiva priča o prvom Drugom, Noćnom kralju, najstarijem od svih Drugih. Naime, vjeruje se, iako to nigdje u romanima nije eksplicitno izrečeno, da je Noćni kralj, prije nego što je postao Bijeli šetač, bio jedan od Prvih ljudi. Nakon što su ga zatočila djeca šume i magijom uz pomoć zmajevog stakla pretvorila u prvog Drugog počeo je njegov dugovječni život i smatra se da je on star otprilike dvanaest tisuća godina.

¹⁵ "Taj kamen pretvara svaku kovinu u čisto zlato, a proizvodi i eliksir života koji čini besmrtnim one koji ga piju. Tijekom stoljeća često se pisalo o kamenu mudraca, ali jedini takav kamen koji danas postoji pripada g. Nicolasu Flamelu, glasovitom alkemičaru i ljubitelju opera. G. Flamel, koji je lani proslavio svoj šest stotina i šezdeset peti rođendan, živi mirnim životom u Devonu sa suprugom Perenellom (šest stotina i pedeset osam godina starom)." (Rowling, 2002a: 175)

4.7. Mrtvi koji to zapravo nisu

U Tolkienovu Gospodaru prstenova značajnu ulogu u bitci na Pellanoru ima Vojska mrtvih iz Dunharrova. Grupa je to vojnika koji su se u prvom ratu između ljudi i Saurona obvezali boriti uz kralja Gondora Isildura. Međutim, prekršili su svoju zakletvu i Isildur ih je prokleo, odnosno obratio se njihovu kralju ovim riječima:

„Bude li Zapad jači od Crnog čarobnjaka, proklinjem tebe i tvoj narod da ne odmarate u miru dok god ne izvršite svoje obećanje.“ (Tolkien, 2015c: 53)

Nakon pobjede Zapadnih ljudi, Vojska mrtvih povukla se u planine i tamo su živjeli kao sjene, sve su više gubili svoju ljudskost i sve više se pretvarali u utvare. Međutim, izrečeno je proročanstvo da će doći dan kad će jedan od Isildurovih nasljednika doći putem kroz planinu i da će Mrtvi odgovoriti na njegov poziv. Proročanstvo se ispunilo, Aragorn, zakoniti kralj Gondora, tražio je od Vojske mrtvih da ispune svoje obećanje i zauvrat im obećao slobodu:

Tad je Isildur rekao kralju: 'Ti ćeš biti posljednji kralj. A ako Zapad bude jači od tvoga crnog gospodara, na tebe i tvoj narod bacam ovo prokletstvo: da ne otpočinete dok ne izvršite svoju prisegu, jer ovaj će rat trajati nebrojene godine, i još ćeš jednom prije kraja biti pozvan da se iskupiš.' I oni su pobjegli pred Isildurovim gnjevom i nisu se usuđivali krenuti u rat na Sauronovoj strani: posakrivali su se u tajna skrovišta u gorju i nisu imali nikakva posla s drugim ljudima nego su malo-pomalo nestali u golim brdima. Užas od tih vječito budnih mrtvaca širi se oko brijega Erech i na svim mjestima gdje su se nekoć zadržavali. (Tolkien, 2015c: 53)

„Mrtvi nas prate“, reče Legolas. „Vidim obrise ljudi i konja, blijede stjegove nalik na krpe oblaka, i koplja poput zimskih guštika u maglovitoj noći. Mrtvi nas prate.“ (Tolkien, 2015c: 60)

U romanima o Harryju Potteru, prvi put se s vojskom mrtvih susrećemo u šestom nastavku naslovljenom Harry Potter i Princ miješane krvi. Ravnatelj Hogwarta Albus Dumbledore vodi Harryja na put u spilju u koju je lord Voldemort skrio jedan od svojih horkruksa. Nakon što Harry i Dumbledore uđu u spilju i Dumbledore popije sav napitak koji je skrivao medaljon u kojemu se nalazio horkruks (barem su tako mislili), iz vode oko njih izranjaju i napadaju ih mrtvac, odnosno, vojska mrtvaca u čarobnjačkom svijetu poznata pod imenom inferiusi:

Površina jezera nije više bila glatka poput zrcala, nego uzburkana, a dokle god je sezao Harryjev pogled, iz tamne vode izranjale su bijele glave i ruke. Prema kamenom otočiću krenuli su muškarci, žene i djeca, upalnih, nevidećih očiju. Iz crne vode ustala je vojska mrtvaca.

„Petrificus totalus!“ vikne Harry, boreći se da ostane na glatkoj, mokroj površini otočića. Uperio je štapić u inferiusa koji ga je uhvatio za ruku, a inferius je popustio stisak i natraške pljusnuo u vodu. (...)

Harry je i daje sjekao zrak štapićem, vičući: „Sectumsempra! SECTUMSEMPRA!“ Na mokrim dronjcima i ledenoj koži pojavile se se posjekotine, ali beskrvni inferiusi nisu imali što proliti.“ (Rowling, 2012: 460,461)

George Martin u svojim romanima također uvodi likove koji umiru, ali se ipak vraćaju u život kao deformirana ljudska bića, deformirana i fizički i psihički. Dakle, tko god umre s one strane Zida, u kontaktu s Drugima i uz pomoć njihove magije postaje jedan od njih, fizički izgledajući poput bijele, ledene figure, a psihički izopačen do te mjere da je jedini cilj ubiti i pridodati hodajućoj vojsci mrtvacu što veći broj ljudi. Fizički opis Drugih Martin nam donosi odmah na početku Pjesme leda i vatre, u knjizi Igra prijestolja, tj. u prvom poglavlju prve knjige:

Sjena izroni iz šumske tame. Zaustavi se pred Royceom. Bijaše visoka, tanka i tvrda poput stare kosti, s mesom bijelim poput mlijeka. U njegovim rukama nalazio se mač kakav Will dotad nije vidio. Nijedna čovjeku znana kovina nije korištena pri kovanju te oštrice. Bila je gotovo živa na mjesecini, providna, poput kristalne krhotine tako tanke da se, gledana sa strane, doimala gotovo nevidljivom. (Martin, 2015a: 15)

Također, već u prvom dijelu prve knjige autor nam donosi Jonov susret s Drugim i njegovo zaprepaštenje činjenicom da ih je mrtav čovjek pokušao ubiti i da se mora boriti s mrtvacem.¹⁶

¹⁶ "Čovjek u kukuljici podigne svoje blijedo mjeseevo lice, a Jon zamahne mačem na nj bez oklijevanja. Mač rastvori uljeza do kosti, odsjekavši mu pola nosa i otvorivši posjekotinu od obraza do obraza ispod onih očiju, očiju, očiju poput gorućih modrih zvijezda. Jon je znao to lice. „Othor“, pomisli, posrćući natrag. „Bogovi, on je mrtav, on je mrtvac“. Vidio sam ga mrtva. (Martin, 2015b: 257)

4.8. Povratak iz mrtvih

U djelima sva tri autora javlja se motiv fantastičnog, odnosno magičnog povratka iz mrtvih. Za razliku od Vojske mrtvih u *Gospodaru prstenova*, inferiusa u romanima u Harryju Potteru i Vojske mrtvih u *Pjesmi leda i vatre* ovdje se misli na pravi, stvarni povratak iz mrtvih. Misli se na lika, tj. na likove koji su se vratili iz mrtvih u stanje u kakvom su bili i prije smrti. Dakle, likovi se vraćaju u život u vlastitom fizičkom obliku kojeg su posjedovali i prije smrti, ne događa im se čak niti psihička promjena da nakon smrti postanu ono što nisu bili (u *Gospodaru prstenova* i *Pjesmi leda i vatre* Vojska mrtvih izaziva strah kod ostatka populacije, a isto se može reći i za inferiusa u romanima o Harryju Potteru). U *Gospodaru prstenova* na primjeru čarobnjaka Gandalfa vidimo povratak iz svijeta mrtvih. Gandalf nakon borbe s čudovišnim Balrogom pada u tamu i ponovno se vraća u svijet živih. Doduše, kod njega su zamjetne neke sitne promjene, ne naziva samog sebe Gandalfom Sivim nego se reinkarnirao kao Gandalf Bijeli te postaje puno snažniji i mudriji, ali u osnovi je to onaj isti Gandalf s kojim je Prstenova družina putovala do Morije:

„Dugo sam padao“, progovori napokon polako, kao da se teško prisjeća. „Dugo sam padao, a i on sa mnom. Vatra je njegova gorjela oko mene. Opekla me. Onda smo pljusnuli u duboku vodu i našli se u mraku. Hladno je bilo kao smrtna ura: samo što mi se srce nije smrznulo.“ (Tolkien, 2015b: 114).

Pričajući Aragornu, Legolasu i Gimliju priču o borbi s Balrogom Gandalf govori o načinu na koji ga je „smrt“ pronašla te im govori da se vratio u svijet živih samo nakratko, dok ne obavi zadaću zbog koje je vraćen:

„Onda je mene okružila tmina pa sam zabrazdio izvan misli i vremena i potucao se po dalekim putovima, o kojima vam radije ne bih pričao.

Gol sam se vratio; nakratko, dok ne obavim svoju zadaću.“ (Tolkien, 2015b: 115)

Gandalfovu smrt, a kasnije i njegov povratak iz mrtvih Mrduljaš Doležal objašnjava činjenicom „da se istinska priča u Međuzemlju sastoji u spoznaji pojedinca da je njegov život potraga i da je dio kozmičke, teleološke Velike priče, u usporedbi s kojom njegova osobna potraga za srećom blijedi te je nije šteta žrtvovati za uspjeh povijesne (kolektivne) potrage. (...) Zbog toga i Gandalf, najmoćniji od likova u *Gospodaru prstenova*, spremno polaže život u Moriji, pretpostavljajući Priču svojoj ulozi u njoj.“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 245)

Spominjući žrtvu čarobnjaka radi većeg dobra, odnosno Velike priče, važno je napomenuti da je Dumbledore, isplaniravši vlastitu smrt (iako je već bio smrtno ozlijeđen kletvom), također

svojom smrću sudjelovao u konačnoj pobjedi nad Lordom Voldemortom jer je planiranjem vlastite smrti (iako se plan na neki način izjalovio) omogućio Harryju da postane vladar Bazgova štapića, najmoćnijeg štapića u čarobnjačkoj povijesti:

„Da, Dumbledore je mrtav,“ mirno reče Harry, „ali vi s tim nemate nikakve veze. Sam je odabrao kako će umrijeti, mjesecima prije smrti, i to u dogovoru s čovjekom kojeg ste vi smatrali svojim slugom.“

(...)

„Da, usuđujem se,“ odvrati Harry, „jer posljednji Dumbledoreov plan plan nije se osvetio meni. Osvetio se vama, Riddle.“

(...)

Harry je trznuo glogovim štapićem, privukavši sve poglede u dvorani.

„I na kraju se sve svodi na to, zar ne?“ šapne Harry. „Zna li štapić u vašoj ruci da je njegov posljednji gospodar bio razoružan? Jer ako zna... to znači da sam ja pravi gospodar bazgova štapića.“ (Rowling, 2008: 598, 599)

U romanima o Harryju Potteru o povratku iz mrtvih pisao sam već o poglavlju o lordu Voldemortu i njegovoj zloj magiji kojom je stvorio horkrukse i omogućio sebi besmrtnosti povratak u život nakon smrti (doduše, Voldemort je smatrao da si je omogućio besmrtnost jer nije mogao pojmiti da bi itko mogao znati za njegove horkrukse i uništiti ih). Iako se Lord Voldemort gotovo svake godine od Harryjeva početka školovanja u Hogwartsu vraćao iz mrtvih, tek se na četvrtoj godini taj povratak zaista dogodio i Lord Voldemort imao je natrag svoje tijelo. Na Harryjevoj prvoj godini Lord Voldemort živi u tijelu profesora Quirella i pojavljuje se samo kao lice na stražnjoj strani Quirelllove glave. Na drugoj godini vraća se kao sjena iz dnevnika koja opsjeda Ginny Weasley te je bio jako blizu svoje namjere da isiše svu njezinu životnu energiju i iz sjene se prebaci u pravo ljudsko biće. Međutim, oba puta Harry je spriječio njegov povratak. Ipak, na četvrtoj godini, po završetku Tromagijskog turnira Lord Voldemort se zaista vraća u svoj tjelesni oblik, ponovno posjeduje svu svoju magijsku moć koju je imao prije smrti koja ga je zadesila u Godricovu dolu nakon susreta s tromjesečnim Harryjem.¹⁷

¹⁷ "Mršavi muškarac istupi iz kotla, zureći u Harryja... Harry je pak zurio u lice koje je nastanjivalo sve njegove noćne more u posljednje tri godine. Bjelji od kosti, širokih, gnjevnih, grimiznih očiju i nosa sploštenog poput zmijske gubice, s prorezima umjesto nosnica... Lord Voldemort opet je ustao." (Rowling, 2002b: 508)

Također, i Harry se, na neki način, vratio iz mrtvih. U njegovu slučaju, možemo pričati o dva načina povratka iz mrtvih. Pravi povratak iz mrtvih nakon što ga je Voldemortova čarolija trebala ubiti:

Voldemort podigne štapić. Glava mu je još bila nakrivljena, kao u radoznalog djeteta koje se pita što će se sad dogoditi. Harry je pogledao u crvene oči, požurujući ga. (...) Vidio je pomicanje usta i bljesak zelene svjetlost, a onda je sve nestalo.“ (Rowling, 2008: 567)

Zapravo, čarolija na neki način jest ubila Harryja jer je on mogao prihvatiti smrt i ne vratiti se u svijet živih:

„Moram se vratiti, zar ne?“
„To ovisi o vama.“
„Zar mogu birati?“
„O, da“ Dumbledore mu se nasmiješi. „Kažete da smo na King's Crossu? Kad biste se odlučili da se ne želite vratiti, mogli biste se... primjera radi... ukrcati na vlak.“
„A kamo bi me on odvezao?“
„Dalje“, jednostavno reče Dumbledore.
(Rowling, 2008: 582)

Drugi način Harryjeva povratka u život je zapravo povratak u prenesenom značenju jer je dopustio Lordu Voldemortu da vjeruje da ga je ubio, čak mu je dopustio da pokaže njegovo „mrtvo tijelo“ braniteljima Hogwartsa. Međutim, nakon što Neville usmrti Voldemortovu zmiju, Harry stavlja na sebe Plašt nevidljivosti, uključuje se u borbu skriven od ostalih te se tek nakon smrti Belatrix Lestrangle pokazuje svima pa i samom Voldemortu.¹⁸

U *Pjesmi leda i vatre* također pojavljuje se motiv povratka mrtve osobe u svijet živih. Prvi put povratak iz mrtvih događa se u „Oluji mačeva“ nakon što Beric Dondarrion, sljedbenik Gospodara svjetla, izazove Sandore Cleganea (Psa) na presudu borbom:

Koljena kneza Berica polako se saviju, kao za molitvu. Kad su mu se usta otvorila. Izašla je samo krv. Psetov mač još je bio u njemu kad se strmoglavio na lice. Zemlja mu upije krv. (Martin, 2015d: 89).

¹⁸ „Protego!“ zagrmi Harry. Usred dvorane podigla se čarolija štita, Voldemort se ogledao za izvorom, a Harry je napokon zbacio Plašt nevidljivosti. Začuše se urlici šoka i klicanje, mnogi su uzvikivali „Harry!“ i „ŽIV JE!“, no buka se gotovo smjesta utišala. Prestrašeno mnoštvo ušutjelo je čim su se Voldemort i Harry pogledali i u isti čas počeli kružiti jedan oko drugoga. (Rowling, 2008: 595)

Međutim, nakon borbe, „mrtvo“ tijelo Berica Dondarriona njegovi prijatelji Lim, Sretni Jack i Thoros odnose do ognjišne jame i vraćaju ga u život:

Kad se Arya okrenula, knez Beric Dondarrion stajao je iza nje, krvavom rukom stežući Thorosovo rame. (Martin, 2015d: 89)

U kasnijem razgovoru Arye, kneza Berica i Thorosa doznajemo da je to bio šesti puta kako ga je Thoros vratio iz mrtvih:

„Thorose, koliko si me puta dosad vratio?“

Crveni svećenik podigne glavu. „R'hllor je onaj koji vas vraća, moj kneže. Gospodar svjetla. Ja sam samo njegovo oruđe.“

„Koliko puta?“ ustraje knez Beric.

„Šest“, oklijevajući će Thoros. „A svaki put je teže. Postali ste nepromišljeni, moj kneže. Zar je smrt tako slatka?“ (Martin, 2015d: 89)

Nakon što Jon Snow, zapovjednik Noćne straže, predloži članovima Noćne straže ujedinjavanje s divljacima s Onu-stranu-zida članovi ga izdaju i usmrte ga ubadajući ga nekoliko puta nožem u srce. Međutim, u Crnom zamku u tom trenutku nalazila se Melissandre, čarobnica svjetla, odnosno sluga Gospodara svjetla i pretpostavlja se, odnosno, po seriji snimljenoj prema Martinovim romanima, može se s velikom sigurnošću tvrditi da će Jon Snow biti vraćen u život na isti način kako je Thoros vratio kneza Berica.

4.9. Čarobni štap(ići)

Kao što je vidljivo u nekoliko dosadašnjih citata iz romana *Gospodar prstenova*, čarobnjak Gandalf svoju magiju „proizvodi“ i generira preko svog čarobnog štapa:

Jedna se okomi na nj, ali se Pippinu učini da je Gandalf podigao ruku i da je iz nje suknuo uvis snop bijelog svjetla. Nazgul ispusti dug jauk i skrene na drugu stranu. (Tolkien, 2005c: 87)

Napokon se nevoljko okušao sam Gandalf. Uzeo je svežanj pruća i podigao ga načas uvis, a onda je izgovorio zapovijed: „Naur an edraith ammen!“ i turio vršak svoga štapa posred svežnja. Odjednom bukne velik zelen plamen, a drvo se zapali i zapucketa. (Tolkien, 2005a: 343)

U *Gospodaru prstenova* čarobnjaci su rijetki i čarolije koje izvode nisu svakodnevne, a čarobiranje čarobnim štapom/štapićem nije nešto uobičajeno što je vidljivo iz Gandalfova pokušaja da bez magije potpale vatru te njegova rezimiranja kako se sada svima otkrio:

„Ako ima ikog da nas vidi, onda sam mu se bar ja otkrio“, reče. „Ispisao sam ‘Gandalf je ovdje’ znacima koje mogu pročitati svi od Rivendella do Anduina.“ (Tolkien, 2005a: 343)

U romanima o Harryju Potteru čarobni su štapići svakodnevna pojava, oni su kao produžetak ruke čarobnjaku i čarobnjaci se osjećaju nepotpuno ukoliko nemaju svoj štapić uz sebe. Koliko je čarobnjacima bitan čarobni štapić vidljivo je iz Harryjeva očaja nakon što se on i Hermiona vraćaju iz Godricova dola gdje su tragali za mačem Godrica Gryffindora, no upali su u Voldemortovu klopku te ih je napala njegova zmija Nagini i Hermiona je bacila čaroliju u kojoj je stradao i Harryjev štapić:

A ipak, nikad prije nije se osjećao ovako pogubno nemoćnim, ranjivim i golim. Činilo mu se kao da mu je netko oteo najvrjedniji dio njegove magične moći. (Rowling, 2008: 283)

4.10. Ptice kao sredstvo komunikacije

U djelima sva tri autora daleka komunikacija odvija se preko ptica. U *Hobitu*, *Gospodaru prstenova* i *Pjesmi leda i vatre* gavrani su ti koji prenose poruke između ljudi koji žive u udaljenim gradovima i pokrajinama, dok se u romanima o Harryju Potteru sove koriste kao dostavljači pisama i paketa. U starim vremenima i u Međuzemlju i u Westerosu gavrani su na isti način prenosili poruke, izgovaranjem poslanih riječi, nisu prenosili napisane poruke. U *Hobitu* se s gavranom koji priča susrećemo u Pustogori, nakon Smaugove smrti, ptice dolaze javiti patuljcima da je ubijen:

Uskoro je dopro lepet krila i drozd se vratio, a s njim i stara, oronula ptica. Napola slijepa, jedva da je još mogla letjeti, a na tjemenu je bila i ćelava. Bijaše to golem ostarjeli gavrani. Kruto je sletio na zemlju pred njima, sporo mahao krilima i pošao poskakujući do Thorina.

„O Thorine, sine Thrainov, i Baline, sine Fundinov“, grakne on (i Bilbo ga je razumio jer je govorio običnim jezikom, a ne ptičjim). „Ja sam Roak, sin Karkov.(...) Pogledajte! Ptice se opet vraćaju na Goru i u Dôlje s juga, s istoka i sa zapada, jer se pronio glas da je Smaug mrtav!“ (Tolkien, 2013: 224)

Ipak, u Westerosu, kako nam otkriva Trooka vrana, knez Brynden, gavrani u novom vremenu samo prenose pisane poruke:

„Sve“, rekao je knez Brynden. „Upravo pjevači područje Prve ljude slanju poruka putem gavrana...samo što u tim vremenima ptice izgovarahu poslane riječi. Drveće pamti, ali ljudi zaborave, pa tako sada poruke napišu na pergament i privežu ih za nožice ptica s kojima nikada nisu podijelili kožu.“ (Martin: 2012: 494)

U romanima o Harryju Potteru, sove su te koje prenose poruke, odnosno pisma te je vidljivo Harryjevo ogromno iznenađenje nakon što se prvi puta susreo s tom vrstom komunikacije:

U Harryjevoj glavi prštala su pitanja poput vatrometa. Nikako se nije mogao odlučiti koje prvo da postavi. Nakon dvije-tri minute promuća:

„Što im to znači da očekuju moju sovu?“

„Gajde mu njegove, sad sam se istom nečeg sjetio“, otpovrne Hagrid i pljesne se rukom po čelu (...), a onda iz drugog unutarnjeg džepa ogrtača izvadi sovu – pravu, živu, prilično nakostriješenu sovu – te dugačko pero i svitak pergamenta. Isplazivši jezik, nadrlja pisamce.

(...) Potom smota pismo i pruži ga sovi, koja ga uzme u kljun. Div ode sa sovom do vrata sobe i baci je u oluju. Onda se vrati i sjedne na sofu kao da je sve to isto tako normalno kao i običan telefonski razgovor. (Rowling, 2002a: 45)

5. Zaključak

Ovim diplomskim radom pokušalo se dokazati ponavljanje fantastičnih motiva iz Tolkienovih djela u djelima J. K. Rowling i Georgea Martina. Kao što je vidljivo u radu, zaista se mogu pronaći brojni motivi iz *Hobita* i *Gospodara prstenova* u djelima navedenih autora. Naravno, nisu se uvijek jednaki motivi iz *Hobita* i *Gospodara prstenova* pojavljivali u *Pjesmi leda i vatre* i romanima o Harryju Potteru. Primjerice, i Tolkien i Martin stvaraju sekundarne svjetove, apsolutno odvojene od našeg svijeta, stvaraju nove „karte“, kontinente, zemlje, pokrajine i gradove. Kod J. K. Rowling ipak se radi o adaptaciji našeg svijeta, o čarobnjačkom svijetu smještenom u poznatom prostoru; radnja se romana odvija u Velikoj Britaniji. Karakteristično za djela svih troje autora je borba junaka s moćnijim, crnom magijom naoružanim neprijateljem. Ipak, i tu postoji razlika. Kod Tolkiena i J. K. Rowling tu priču pratimo od početka, dok nam je kod Martina u prvom planu borba za prijestolje, opasnost koju donose Drugi tek se da naslutiti. Nadalje, i kod Tolkiena i kod Rowling susrećemo se s Gospodarima tame, Sauronom i Lordom Voldemortom, i moćnim čarobnjacima, Gandalfom i Dumbledoreom, koji pomažu junaku u svladavanju protivnika. Također, u djelima svih autora pojavljuju se fantastična stvorenja poput zmajeva i divovskih pauka, pojavljuju se oživljeni mrtvaci, odnosno vojske mrtvih. Nadalje, na primjerima Gandalfa u *Gospodaru prstenova*, Lorda Voldemorta u romanima o Harryju Potteru i kneza Berica Dondarriona u *Pjesmi leda i vatre* susrećemo se s povratkom iz mrtvih, stvarnim povratkom iz mrtvih budući da se likovi vraćaju u onakvom stanju u kakvom su napustili svijet živih (Gandalf se zapravo vraća jači i mudriji). Također, u romanima J. K. Rowling i Georgea Martina pojavljuje se mnoštvo motiva prisutnih u *Hobitu* i u *Gospodaru prstenova*, a koji nisu usko vezani uz sferu fantastičnog pa bi bilo zanimljivo napraviti i jedno takvo istraživanje, odnosno, ispitati i proučiti koliko se nefantastičnih Tolkienovih motiva može pronaći u *Pjesmi leda i vatre* i romanima o Harryju Potteru.

6. Literatura

1. Popis izvora:

1. Martin, George Raymond Richard. 2015. Igra prijestolja: Prvi dio [prev. Tajana Pavičević]. Zagreb: Algoritam
2. Martin, George Raymond Richard. 2015. Igra prijestolja: Drugi dio [prev. Tajana Pavičević]. Zagreb: Algoritam
3. Martin, George Raymond Richard. 2015. Oluja mačeva: Prvi dio [prev. Tajana Pavičević]. Zagreb: Algoritam
4. Martin, George Raymond Richard. 2015. Oluja mačeva: Drugi dio [prev. Tajana Pavičević]. Zagreb: Algoritam
5. Martin, George Raymond Richard. 2015. Gozba vrana: Prvi dio [prev. Tajana Pavičević]. Zagreb: Algoritam
6. Martin, George Raymond Richard. 2012. Ples zmajeva: Prvo dio [prev. Vladimir Cvetković Sever, Tajana Pavičević]. Zagreb: Algoritam
7. Rowling, Joanne Kathleen. 2002. Harry Potter i kamen mudraca [prev. Zlatko Crnković]. Zagreb. Algoritam
8. Rowling, Joanne Kathleen. 2010. Harry Potter i odaja tajni [prev. Zlatko Crnković]. Zagreb. Algoritam
9. Rowling, Joanne Kathleen. 2011. Harry Potter i zatočenik Azkabana [prev. Zlatko Crnković]. Zagreb. Algoritam
10. Rowling, Joanne Kathleen. 2011. Harry Potter i zatočenik Azkabana [prev. Zlatko Crnković]. Zagreb. Algoritam
11. Rowling, Joanne Kathleen. 2002. Harry Potter i plameni pehar [prev. Dubravka Petrović]. Zagreb. Algoritam
12. Rowling, Joanne Kathleen. 2003. Harry Potter i red feniksa [prev. Dubravka Petrović]. Zagreb. Algoritam
13. Rowling, Joanne Kathleen. 2012. Harry Potter i Princ miješane krvi [prev. Dubravka Petrović]. Zagreb. Algoritam
14. Rowling, Joanne Kathleen. 2008. Harry Potter i Darovi smrti [prev. Dubravka Petrović]. Zagreb. Algoritam
15. Tolkien, John Ronald Reuel. 2013. Hobit [prev. Zlatko Crnković]. Zagreb, Mostar. Algoritam

16. Tolkien, John Ronald Reuel. 2005. Gospodar prstenova: Prstenova družina [prev. Zlatko Crnković]. Zagreb, Mostar. Algoritam
17. Tolkien, John Ronald Reuel. 2005. Gospodar prstenova: Dvije kule [prev. Zlatko Crnković]. Zagreb. Algoritam
18. Tolkien, John Ronald Reuel. 2005. Gospodar prstenova: Povratak kralja [prev. Zlatko Crnković]. Zagreb. Algoritam

2. Popis citirane literature

1. Campbell, Joseph. 2009. Junak s tisuću lica. Zagreb. Naklada Jesenski i Turk
2. Cornwell, Neil. 1996. Fantastično u književnosti. Mogućnosti 4/6 (1996), str. 4-31
3. Kravar, Zoran. 2010. Kad je svijet bio mlad – visoka fantastika i doktrinarni antimodernizam. Zagreb. Mentor d.o.o
4. Mrduljaš Doležal, Petra. 2012. Prstenovi koji se šire: Junačka potraga u djelima J. R. R. Tolkiena. Zagreb. Algoritam
5. Todorov, Tzvetan. 1987. Uvod u fantastičnu književnost. Beograd. Rad

3. Mrežni izvori

1. Zorić, Snježana (1987). Zmija i zmaj, Uvod u istoriju alkemije, Predgovor, izbor, prijevod Dušan Đorđević-Mileusnić, Prosveta, Beograd 1985, 294 str.. Narodna umjetnost : hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku, 24(1), 281-282. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/49663>

(Zadnji puta posjećeno: 18. rujna 2017.)

7. Životopis

Ime i prezime: Ivan Dujmović

Datum i mjesto rođenja: 17. lipnja 1992., Slavonski Brod

Adresa stanovanja: Šumeće 41, 35254 Bebrina

Podatci o obrazovanju

2011.-2015. Sveučilišni preddiplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti, Filozofski fakultet Osijek

2007. - 2011. Gimnazija „Matija Mesić“ Slavonski Brod

1999. - 2007. Osnovna škola „Antun Matija Reljković“ Bebrina